תלמוד בבלי · מסכתות קטנות

מסכת סופרים

ספריית אור ברסלב · or-breslev.co.il

מסכת סופרים

מקור הטקסט: ספריא · רישיון: לפי המהדורה: נחלת הכלל או Creative Commons

התכנים שלפניכם נאספו, מוינו, סוננו ונערכו בעמל רב ובמסירות על ידי צוות פרויקט 'אוצריא' (otzaria.org).

לקריאה באתר, עם המפרשים והמקורות ליד כל שורה: https://or-breslev.co.il/library/מסכת-סופרים/
הקובץ נוצר ב־19 בנובמבר 2026 מגרסה v38-202611162349 של הספרייה.

תוכן העניינים

פרק א 4
פרק ב 5
פרק ג 7
פרק ד 9
פרק ה 10
פרק ו 12
פרק ז 13
פרק ח 13
פרק ט 14
פרק י 15
פרק יא 16
פרק יב 17
פרק יג 19
פרק יד 20
פרק טו 23
פרק טז 25
פרק יז 26
פרק יח 28
פרק יט 30
פרק כ 32
פרק כא 34

פרק א

א אין כותבין ספרים לא על עורות בהמה טמאה ולא על עורות חיה טמאה ולא נתפרין בגידן ולא נכרכין בשערן והלכה למשה מסיני שכותבין על עורות בהמה טהורה ועל עורות חיה טהורה ותופרין [בגידן] וכורכן בשערן. הלכה למשה מסיני שמסרגלין בקנה וכותבין בדיו על העור שהוא סמוך לו מן המקרא (ירמיהו ל"ו:י"ח) ואני כותב על הספר בדיו:

ב שאל אחד את רבי יהושע הגרסי מפני מה כותבין על עורות נבלות וטרפות. אמר לו אמשול לך משל למה הדבר דומה לבי בני אדם שנתחייבו הריגה למלכות אחד הרגו מלך ואחד הרגו אספקלטור איזה מהן חשוב זה שהרגו מלך. אמר לו א"כ יהא מותר באכילה. אמר לו הרי הוא אומר (דברים י"ד:כ"א) לא תאכל כל נבלה הכתוב אסרה ואני מה אעשה לך (מכאן שכותבים על עורות נבלה ועל עורות טריפה ואין חוששין שמא עורות לבובין הן):

ג לוקחין עורות מכל מקום לספרים לתפילין ומזוזות ואין חוששין שמא עורות לבובין הן:

ד כותבין על הקלף במקום בשר ועל הגויל במקום שער ואינו רשאי לשנות. הלכה למשה מסיני שאם שינה בזה ובזה אין קורין בו:

ה אין כותבין לא על דיפתרא ולא על גבי נייר מחוק לא בשחור ולא בשיחור ולא בקומוס ולא בקנקנתום ולא במי טריא ואין נותנין קנקנתום בדיו:

ו אין כותבין לא עברית ולא ארמית ולא מדית ולא יונית. כתב בכל לשון בכל כתבים לא יקרא בו עד שתהא כתובה אשורית:

ז מעשה בה' זקנים שכתבו לתלמי המלך את התורה יונית והיה היום קשה לישראל כיום שנעשה העגל שלא היתה התורה יכולה להתרגם כל צרכה:

ח שוב מעשה בתלמי המלך שכנס ע"ב זקנים והושיבם בשבעים ושנים בתים ולא גלה להם על מה כנסם נכנס לכל אחד ואחד מהם אמר להם כתבו לי תורת משה רבכם. נתן המקום עצה בלב כל אחד ואחד והסכימה דעתן לדעת אחת וכתבו לו תורה בפני עצמה: וי"ג דבר שינו בה. ואלו הן אלהים ברא בראשית (בראשית א':כ"ו) ויאמר אלהים אעשה אדם בצלם ובדמות (שם) ויכל בששי וישבות בשביעי (שם ב) זכר ונקבה בראו (שם ה) הבה ארדה ואבלה שם (שם יא) ותשחק בקרוביה לאמר (שם יח) כי באפם הרגו איש וברצונם עקרו אבוס (שם מט) ויקח משה את אישתו ואת בניו וירכיבם על נושאי אדם (שמות ד':כ') ומושב בני ישראל אשר ישבו בארץ מצרים ובארץ כנען שלשים שנה וארבע מאות שנה (שם יב) ואל זאטוטי בני ישראל לא שלח ידו (שם כד) לא חמד אחד

מהם נשאתי (במדבר ט"ז:ט"ו) את צעירת הרגלים (ויקרא י"א:ו' דברים י"ד:ז') אשר חלק ה' אלהיך אתם להאיר לכל העמים תחת כל השמים (דברים ד':י"ט) אשר לא צויתי לעבדם (שם י"ז:ג'):

ט אין כותבין בזהב. מעשה בתורתו של אלכסנדרוס שהיו כל אזכרותיה כתובות בזהב ובא מעשה לפני חכמים ואמרו תגנז:

י כל התורה כולה עברית היא אלא שיש דברים תרגום של עברית אל יכתוב תרגום ודברים של תרגום אל יהפכם כגון יגר שהדותא גלעד (בראשית לא) ויש אומרים לא דברו אלא על [יגר] שהדותא ועל גלעד שהן שתי לשונות של עברית ותרגום. עברית שכתבו תרגום ותרגום שכתבו עברית אל יקרא בו. ואיזהו תרגום כגון יגר שהדותא גלעד וחביריו. האזינו השמים שעשאה שירה שירה שעשאה האזינו רצוף שעשאה מסורג מסורג שעשאה רצוף או שעשה את המסורג שלא כהלכתו אל יקרא בו:

יא גמר כל הדף ושייר בה פחות מסרגו ועושה אותו דף קטן בפני עצמו ואינו נמנע:

יב יריעה של ששה חולקין אותה לשנים ושל חמשה אין חולקין אותה שמא יעשה אחד שנים ואחד שלשה. ואינו רשאי לכתוב אלא א"כ יודע לקרות:

יג ס"ת שכתבו צדוקי או מסור או גר או עבד או שוטה או קטן אל יקרא בו זה הכלל כל הכותבו מוציא את הרבים ידי חובתן:

יד פתוחה שעשאה סתומה סתומה שעשאה פתוחה הרי זה יגנז. איזהו פתוחה כל שלא התחיל בראש השיטה. ואיזהו סתומה כל שהניח באמצע השיטה. וכמה יניח בראש השיטה ותהא נקראת פתוחה כדי לכתוב שם של שלש אותיות. וכמה יניח באמצע השיטה ותהא נקראת סתומה כדי לכתוב שם של שלש אותיות. גמר כל הפרשה בסוף הדף ישייר שיטה אחת למעלה ואם שייר מלמטה כדי לכתוב שם של שלש אותיות מתחיל מלמעלה :

פרק ב

א (מניחין בין שם לשם כדי שיהיו ניכרין ובאותיות כדי שלא יהא מעורבבין אם עירב את האותיות או שהפסיק באמצע השם אל יקרא בו):

ב מניחין בין שיטה לשיטה כמלא שיטה ובין תיבה לתיבה כמלא אות ובין אות לאות כמלא שער (ובין דף לדף כמלא אגודל). עשה סוף הדף לתחלתו פסול. עירב את האותיות או שהפסיק באמצע השם אל יקרא בו:

ג מניחין בין דף לדף שם בן ארבע אותיות. לא יכתוב שנים בסוף הדף ושתים בין דף לדף אבל לא משם קטן ואם היה שם קטן בפני עצמו של שלש אותיות אסור:

ד מניחין בין דף לדף בתורה ריוח שתי אצבעות ריוח ובנביאים ובחומשין ריוח גודל אחד. מניחין מלמטה בתורה ריוח טפח ולמעלה שני חלקים בטפח. ובנביאים ובחומשין שלש אצבעות מלמטן ושתים מלמעלן. כאן וכאן אם רצה להוסיף מוסיף ובלבד שלא יהו הרוחות מרובין מן הכתב. מניחין בין ספר לספר בתורה ארבעה שיטין ובנביאים שלש שיטין:

ה גמר כל הספרים ושייר בו דף אחד עושה אותו יריעה אחת קטנה ואינו נמנע. מניחין [אותו] בסוף הדף כדי להקיפו עושה עמוד בסוף הספר בתחלה כדי להקיפו וא"צ לעשות כן בתחלתו ובתורה מכאן ומכאן לפיכך גוללין הספר לתחלתו ולתורה לאמצעית ואין פותחין את התורה ביריעה ואורכו של ס"ת ששה טפחים:

ו אין פוחתין ביריעה פחות משלשה דפין ולא מוסיפין על שמנה. אבל בשיטין נותנין טעם במסעות ארבעים ושנים וברבבות של ישראל ששים ובזקנים של ישראל שבעים ושנים ובתוכחות של משנה תורה תשעים ושמנה הכל לפי הכתב. במסעות שנאמר (במדבר ל"ג:ב') ויכתב משה את מוצאיהם. ברבבות ישראל שנאמר (שמות לד) כתב לך [וגו'] ואת ישראל מה ישראל בששים ריבוא אף שיטה של תורה בששים (ריבוא). בזקנים שבעים ושנים שנא' (במדבר י"א:ט"ז) אספה לי שבעים איש וגו'. וישאירו שני אנשים במחנה [וגו'] והמה בכתובים שבעים ושנים. ובתוכחות תשעים ושמנה שנאמר (דברים כ"ח:נ"ח) אם לא תשמור לעשות את כל דברי התורה הזאת [וגו'] ובקלפים לא נתנו שיעור אלא כל שרוצה מוסיף ובלבד שלא יפחות משלשה דפין :

ז יריעה שבלתה לא יטול שנים ויחזיר שנים אלא נוטל ג' ויחזיר ג' ומה שהוא מחזיר כמדת כתב ראשון:

ח שיעור הדף כדי שיהא רואהו ובקטן לא יפחות מטפח. ר' יוסי בר יהודה אומר לא יפחות משלש אצבעות:

ט ולא יעשה חצי ארכו [יתר] על רחבו ולא רחבו יותר על הצי ארכו אלא *מאמצעו הוא ועושה אותו מן המובחר:

י לא יעשה חציו גויל וחציו קלפים אבל עושה חציו גויל וחציו צבאים קלפים מפני שאינו מן המובחר:

יא אין דובקין בדבק ואין כותבין על גבי מטלית ואין תופרין במקום הכתב. אמר ר' שמעון בן אלעזר משום ר' מאיר דובקין בדבק וכותבין על גבי מטלית אבל אין כותבין במקום

הכתב מבפנים אלא מבחוץ. צריך שיהא משייר מלמעלן ומלמטן שלא יקרע ומחו לה אמוחא מלמטה למעלה ומלמעלה למטה . הלכה למשה מסיני ספר תורה שנקרע מטלה עליו מטלית מבחוץ. כל האותיות הכפולים באל"ף בי"ת כותב את הראשונים בתחילת התיבה ובאמצע התיבה והאחרונים בסוף ואם שינה פסול. (ספר שנקרע מטלה עליו מבפנים אבל לא מבחוץ):

פרק ג

א עושה תורה ונביאים כאחת דברי ר' יהודה וחכ"א תורה בפני עצמו ונביאים בפני עצמן:

ב לא יניח בין נביא לנביא כשם שמניח בין ספר לספר בתורה אבל נותן לזה ריוח בפני עצמו [ולזה ריוח בפני עצמו] ומתחיל מלמעלה:

ג אין עושין תורה חומשין כשהן מפוזרין תורה חומשין מקובצין שאין מורידין מקדושה חמורה לקדושה קלה אבל עושה חומשין תורה אימתי בזמן שמדתן ושיטתן שוין:

ד אין עושין שני חומשין כאחת ולא חומש ומחצה כאחת אבל אם עתיד הוא להוסיף עליהן מותר:

ה (מעשה בבייתוס בן זונן שהיו לו שמנה נביאים מדובקין באחת ע"פ ר"א בן עזריה וי"א לא היו לו כי אם כל אחד ואחד בפני עצמו ושוב מעשה באדם אחד שהביא לפני חכמים תורה נביאים וכתובים כאחת:

ו בד"א בדיפתרי אבל בגיליון תורה בפני עצמו ונביאים בפני עצמן):

ז ספר שפסקו ושנוקד ראשי פסוקים שבה אל יקרא בו גורפו או שעירב בו את האות אל יקרא בו:

ח ספר שנמחק אל יכתוב בו ר"ש בן אלעזר אומר אם היה בבואה שלו נכרת הרי זה מותר:

ט ספר שנמחק בו שיטה אחת על פני כולו אסור נמחק בו רובו ומיעוטו קיים מותר. ספר שיש בו טעות אל יקרא בו וכמה יהא אחד בדף דברי רבי יהודה רשב"ג אומר אפילו שלשה בדף אל יקרא בו:

י אין פוחתין בתורה פחות מג' דפין אבל קורין באחד ואין נמנעין ומצוה בגדול לגללו הגולל ס"ת גוללו כנגד התפר אבל לא כנגד היריעה ס"ת לא יהדקנו מתוכו אבל מהדקו מבחוץ והנותן ס"ת לחבירו לא יתנהו אלא בימין והמקבל לא יקבלנו אלא בימין שכן נתינתו מהר סיני שנאמר (דברים ל) מימינו אש דת למו א"ר שפטאי א"ר יוחנן הקורא

בלא נעימה והשונה בלא זמרה עליו הכתוב אומר (יחזקאל כ׳:כ״ה) וגם אני נתתי להם חוקים לא טובים:

יא לא יניח כותבין דיו בקולמוס על גבי הכתב ולא יאחזו בכפליים ויתירם ולא יאחזו ויוציא הכתב מבחוץ ולא יוציאנו מתוכו ויחלצנו וכולן במגיהי ספרים מותר לא ישמט אדם ס"ת מחיקו ויחלצנו (בו) שנוהג בו דרך בזיון ולא יתננו ע"ג ארכבותיו ויתן אצילו עליו ויהא קורא כדברי ר׳ נחמיה:

יב לא יתננו על גבי הכסא ויהא תלוי וקורא כשם שקורין בשטרות שאין נוהגין בזיון בספרים אלא אוחז בידיו באימה וקורא בו אין זורקין ספרים ממקום למקום ואין נוהגין בהן דרך בזיון:

יג לא יתננה על גבי מטה (לא) במרגלות המטה ולא תחת המטה ולא ישב אדם על גבי המטה שס"ת עליה מעשה ברבי אלעזר שישב לו על גבי המטה וספר עליה ועמד דומה כמי שנשכו נחש שנאמר (ויקרא י״ט:ל׳) את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו לא מן השבתות אני ירא אלא ממי שפקד עליו [ולא] מן המקדש אני ירא אלא ממי שפקד עליו (שנא׳ את שבתותי תשמורו ומקדשי תיראו). חייב אדם לעשות ציצית נאים ומזוזות נאות ולכתוב ס"ת נאה בדיו נאה וקולמוס נאה ולבלרין נאים ובקלפים נאים ועורות צבועים ויעטפנו בשיראין נאין שנאמר (שמות ט״ו:ב׳) זה אלי ואנוהו עשה לפניו מצות נאות כדברי ר׳ ישמעאל. ר"ע אומר הרבות בנאות שלו אבא שאול אומר הדמה לו מה הוא רחום וחנון אך אתה רחום וחנון:

יד אין נוהגין בזיון באוכלין ואין זורקין אוכלין ממקום למקום לא ישב אדם על גבי קופה מלאה תמרים או גרוגרות אבל יושב הוא על גבי קופה מלאה קיטניות או ע"ג עגול של דבילה מפני שנהגו כן. אין סומכין ואין מכסין באוכלין (ואין אוכלין אוכלין באוכלין אלא אם כן ראויין לאכילה ר׳ אליעזר בן יעקב אומר כל שיש לו יד ועוקץ מותר לכסות בו ר' שמעון בן גמליאל אומר כל אוכל שגומרו בידי אחרים מותר לכסות ר׳ שמעון בן גמליאל אומר כל אוכל שיש לו שומר מותר לכסות והכותב בספרים לא יהפוך מגילה עליה שנוהגין בהן דרך בזיון:

טו אם סיים כל הספר ושייר בה דף א׳ עושה אותו יריעה קטנה ואינו נמנע אין מכסין באוכלין) ר"מ אומר כל שיש לו קליפה מותר לכסות בו ר' יהודה אומר כל שיש לו עוקץ או יד מותר לכסות בו:

טז אין אוכלין אוכלין באוכלין אלא אם כן היה אוכלן בבת אחת וספר שאין עליו מפה הופכו על הכתב אמר רבי יוחנן כל האוחז ספר תורה ערום נקבר ערום ערום ס"ד אלא נקבר ערום בלא אותה מצוה:

פרק ד

א אלו שמות שאין נמחקין הכותב אל"ף למ"ד אל"ף דל"ת יו"ד ה"י שדי צבאות אהיה אשר אהיה רבי יוסי אומר צבאות חול אמר ר"ש בן אלעזר של בית אגודה היו כותבין בירושלים והיו מוחקין צבאות שהיו נוהגין בו חול שנאמר (דברים כ':ט') ופקדו שרי צבאות בראש העם:

ב הכותב אל"ף למ"ד מארבע אותיות יו"ד ה"י מד' אותיות אינן נמחקין מפני שיש שמות כיוצא בהן שי"ן דל"ת משדי צבא מצבאות א' ה' מאהי' הרי אלו נמחקין מפני שאין שמות כיוצא בהן:

ג כל האותיות המשמשות לשם בין מלפניו בין מלאחריו הרי אלו נמחקין בה' כה' לה' וה' בכל"ו הרי אלו נמחקין וכיוצא בהן ומלאחריו אלהינו אלהיכם אלהיהם נ"ו כ"ם ה"ם הרי אלו נמחקין וכיוצא בהן ויש אומרים כ"ם מאלהיכם אינו נמחק:

ד וכל שמות הדיוטות שאותיותיהם אותיות השם הרי אלו נמחקין כי יודע אלהים כי ביום אכלכם ממנו ונפקחו עיניכם והייתם כאלהים (בראשית ג':ה') הראשון קודש והשני חול כי ה' אלהיכם הוא אלהי האלהים (דברים י':י"ז) הראשון קודש והשני חול:

ה ואדני האדנים (שם) הראשון קודש והשני חול אלהי אברהם (בראשית ל"א:נ"ג) קודש ואלהי נחור (שם) חול אלהי אביהם (שם) חול אלהים לא תקלל (שמות כ"ב:כ"ז) משמע קודש וחול ר"ש אומר קודש (שנאמר) (בראשית ל"ג:י') כי על כן ראיתי פניך כראות פני אלהים הרי זה חול מחנה אלהים (שם לב) הרי זה קודש:

ו כל השמות האמורים באברהם קודש חוץ מאחד שהוא חול שנא' (שם יח) ויאמר אדני אם נא מצאתי חן בעיניך וי"א [קודש] (שם כ) ויהי כאשר התעו אותי אלהים ר' חנינא אחיו של ר' יהושע אומר קודש שאלולי אלהים כבר התעו אותי:

ז כל השמות האמורים בלוט חול חוץ מהאחרון (שם יט) ויאמר לוט אליהם אל נא אדני. כל השמות האמורים במיכה חול ר' יוסי אומר ביו"ד ה"י קודש באל"ף למ"ד חול חוץ מבית האלהים (אשר) בשילה (שופטים י"ח:ל"א) וכל השמות האמורים בנבות קודש חוץ מברך נבות אלהים ומלך (מלכים כא) וכל השמות האמורים בגבעת בנימין

ר' אליעזר אומר חול ר' יהושע אומר קודש אמר לו רבי אליעזר וכי היאך (יכול) אפשר שהמקום מבטיח ואינו עושה אמר לו ר' יהושע המקום (כבר) מבטיח ועושה :

ח אספרה אל חוק (תהילים ב':ז') הרי זה (קודש וחכ"א הרי [זה]) חול אל אלהים בציון (שם פד) הראשון חול והשני קודש להלוך אל אל במשפט (איוב ל"ד:כ"ג) הראשון חול והשני קודש עמנואל (ישעיה ז) ועמנו אל (שם ח) הראשון (נחלק) [חול] והשני קודש הראשון [אינו] נחלק והשני (אינו) נחלק:

ט ויהי כאשר התעו אותי אלהים (בראשית כ':י"ג) ומי אל כמוך (מיכה ז) הראשון חול והאחרון קודש תאשם שומרון כי מרתה באלהיה (הושע י"ד:א') הרי זה קודש רבי נתן אומר בבית אלהיו (שם ט) הרי זה קודש ואתה באלהיך תשוב (שם יב) הרי זה קודש אלהים נצב בעדת אל בקרב אלהים ישפט (תהלים פב) משמש קודש וחול יסגירני אל אל עויל (איוב ט"ז:י"א) הראשון קודש והשני חול כי אל אל (העמוד) [האמר] נשאתי (שם לד) הראשון חול והשני קודש ואמר ר"א בנו של ר"י הגלילי ואל יהי מקום (לשועתי) [לזעקתי] (שם טז) יש לאל ידי (בראשית ל"א:כ"ט) ואין לאל ידך (דברים כ"ח:ל"ב-ל"ג) בהיות לאל ידך (משלי ג':כ"ז) אל (מותי) [מות] (שם ב) כולם חול ואלהים אמר לבהלני (דברי הימים ב ל"ה:כ"א) קודש חדל לך מאלהים אשר (עמדי) [עמי] (שם) קודש כדברי ר' יוסי בר יהודה אלוהים זדים קמו עלי (תהלים פו) קודש אלא שהקורא צריך שיהא מפסיק בקריאתו אלהים. זדים קמו עלי. אבל רחום וחנון ארך אפים ורב חסד מלך מלכים מרומם גדול עליון צדיק וישר חסיד תמים גבור הרי אלו נמחקין והמקלל בהן עצמו וחבירו חייב גוים ומתים אחד חייב דיין ונשיא חייב שתים וי"א על הנשיא חייב שלש המקלל (בהן) אביו [ואמו] בשם המיוחד הרי זה טעון סקילה ועל הכינויים הרי הוא באזהרה:

פרק ה

א הכותב שם של שני שמות של קודש מקיים את הראשון ומעכב את האחרון ר' יהודה אומר אם הראשון בסוף הדף מעכב את הראשון ומקיים את האחרון שני שמות של חול מקיים את הראשון ומוחק את האחרון ר' יהודה אומר אם היה הראשון בראש הדף מוחק את הראשון ומקיים את האחרון:

ב הכותב יהודה ולא נתן בו דלת יתלנו מלמעלה. את השם כותב יהודה עושה מדלת הי ומוחק הי האחרון היה צריך לכתוב יהודה ונתכוון וכתב את השם. אע"פ שלא כתב בו דלת מעכבו וכותב יהודה אחר:

ג היה צריך לכתוב את השם ונתכוון וכתב יהודה ולא נתן בו דלת מוחקו וכותב את השם ר' יהודה אומר יחזור עליו את הקולמוס ויקדשנו אמרו לו אין זה מן המובחר:

ד הכותב את השם וטעה בה אות אחת יתלנו מלמעלה רבי שמעון שזורי אומר שם כולו תולין אות אחת ממנו אין תולין טעה את כל השם יתלנו בין השיטין דברי ר' יהודה רבי מאיר אומר מוחק מלפניו וכותב את השם על מה שמחק רבי שמעון בן אלעזר אומר משמו אין תולין אלא השם ואין כותבין האזכרות על מקום הגרר ר' חנינא בן עקביא אומר יגנז את כל היריעה:

ה טעה וכתב יסגירני אל אל עויל (איוב ט"ז:י"א) מקיים את הראשון ומעכב את האחרון:

ו הכותב את השם אפי' המלך שואל בשלומו לא ישיבנו. היה כותב שנים ושלשה שמות כאחת מפסיק ביניהם ומשיב הטובל קולמוס לא יתחיל אותיות השם אלא מתחיל מאות שלפניו המוחק אות אחת מן השם עובר בלא תעשה א"ר שמעון לכך נאמר (דברים יב) ואבדתם את שמם מן המקום ההוא לא תעשון כן לה' אלהיכם:

ז אבל הדיו שנטפה על גבי הכתב מותר למוחקו שלא היתה כוונתו אלא לתקן:

ח הטועה את השיטה אינו תולה (אלא) מנגד השיטין אלא הטעות גורר אחת וכותב שתים או שתים וכותב שלש ובלבד שלא יגרד שלש :

ט אין עושין שמע הלל מגלה לתינוקות ר' יהודה מתיר מן בראשית עד המבול מן ויקרא עד ויהי ביום השמיני ושאר כל הספרים אסור (אם עתיד הוא להוסיף עליו מותר):

י אלו שמות הנחלקין בית אל בית און באר שבע צפנת פענח פוטי פרע בן אוני ידיד יה הללו יה (וחרה אף וחרה אפי) רבי יוסי אומר אין נחלקין אבל הכל שוין שאין חולקין עמיאל עמינדב צוריאל צורישדי:

יא אלו שמות שאין נחלקין ישראל געתם פוטיפר נבוכדנצר (עמיאל צוריאל צורישדי):

יב הכותב את השם על בשרו לא ירחוץ ולא יסוך ר' יוסי מתיר ובלבד שלא ישפשף:

יג על קרן הפרה ועל כרעי המיטה גוררו וגונזה על האבן שומטה וגונזה:

יד ספר שחותך התפר שלו אחת חוזר ויתפור שנית חוזר ויתפור שלישית לא יתפור המחתך בספרים חדשים מותר בישנים [אסור] מקק הספרים מקק התפילין מקק מטפחות הספרים הרי אלו יגנוזו:

טו מעשה בר' חלפתא שהלך לפני רבן גמליאל ומצאו יושב על שולחנו ובידו תרגום של איוב והיה קורא בו א"ל רבי תרשיני לומר מה שראו עיני אמר לו אמור צופה הייתי ברבן גמליאל הזקן אבי (אמך) [אביך] שהיה יושב על גב הבנין בהר הבית והביאו לפניו תרגום של איוב ואמר (לבניו) [לבנאי] סלק את השורה ושקע זה תחתיו ר' אומר ב' תשובות

בדבר אחד טיט בהר הבית מנין [ועוד] שאינו רשאי לאבדן ביד אבל לא יניחן במקום הטינוף אלא במקום התורפה והן מרקיבין מאליהן:

טז המשאיל ספר תורה לחבירו אינו רשאי להשאילה לאחר אם יודע לקרות בו קורא אם בשביל לפתחו הרי זה אסור סומכוס אומר חדש גוללו אחד לשלשים יום א' חדש וא' ישן אחד לשנים עשר חדש:

יז כל השלמות האמורים בשיר השירים כולם קודש חוץ מאחד שהוא חול ואיזהו (ש"ה ג) הנה מטתו שלשלמה וי"א (שם ח) האלף לך שלמה:

יח כל מלכיא האמורים בדניאל כולם חול חוץ מאחד שהוא קודש ואיזהו זה (דניאל ב':ל"ו-ל"ז) מלכא מלך מלכיא די אלה שמיא מלכותא הסנא ותקפא ויקרא יהב לך וי"א (שם ד) [מרי] חלמא לשנאך ופשריה לערך:

פרק ו

א הכותב צריך לעשות שיעור בפתיחה של (במדבר י':ל"ה) ויהי בנסוע הארון מלמעלה ומלמטה שהוא ספר בפני עצמו וי"א שמקומו בנסיעת דגלים:

ב (הכותב צריך לעשות שיעור בפתיחה של ויהי העם כמתאוננים מלמעלה ומלמטה שהוא ספר בפני עצמו וי"א שמקומו בנסיעת דגלים):

ג עשר נקודות בתורה (בראשית ט"ז:ה') ישפוט ה' ביני וביניך יו"ד שביניך נקוד (שם י"ח) ויאמרו אליו אי"ו נקוד (שם י"ט) ולא ידע בשכבה ובקומה וי"ו נקוד שבקומה (שם ל"ג) ויפול על צוארו וישקהו כולו נקוד (שם ל"ז) וילכו אחיו לרעות את צאן אביהם את נקוד (במדבר ג':ל"ט) אשר פקד משה ואהרן אהרן נקוד (שם ט') או בדרך רחוקה ה"י נקוד (שם כ"א) ונשים עד נפח אשר רי"ש נקוד (שם כ"ט) ועשרון עשרון שבחג בי"ט הראשון וי"ו שבעשרון השני נקוד (דברים כ"ט:כ"ח) הנסתרות [לה' אלהינו] והנגלות לנו ולבנינו עד עולם עיין שבעד נקוד:

ד א"ר שמעון בן לקיש שלשה ספרים נמצאו בעזרה ספר מעונה ספר זאטוטי ספר היא באחד מצאו כתוב מעון ובשנים כתוב מעונה אלהי קדם (שם ל"ג) וקיימו שנים ובטלו אחד באחד מצאו כתוב וישלח אל זאטוטי בני ישראל ובשנים מצאו כתוב וישלח את נערי בני ישראל (שמות כ"ד:ה') וקיימו שנים ובטלו א' באחד כתוב אחד עשר הוא ובשנים מצאו כתוב אחד עשר היא וקיימו שנים ובטלו אחד:

ה שלשה לא כותבים בלמ"ד אל"ף וקוראים בלמ"ד וי"ו ואלו הן אשר לא כרעים ממעל לרגליו (ויקרא י"א:כ"א) אשר לא חומה (שם כה) אשר לא (יגיד) [יעדה] (שמות כא):

ו ואלו הן של נביאים ושל כתובים תרבו חושי אמר (לו) הרבית צרתם יקטלני אחריש כצפור מרעהו זרובבל יצרו דעו יאסף שם ודברו:
ז ענאל יניאל ובגרעון אלישמע השוטר:
ח אלו קוראין ולא כותבין בני. פרת. איש. בן. בניו. צבאות. באים. (לא) [לה]. אלי. אלי:
ט וחילוף כתובים ולא קוראים אמנון. באשר. במקום. גואל. ידרך. חמש:

פרק ז

א אלו כתובין חסרון וי"ו וקוראין בוי"ו ויעלהו אמרו ויאמרו וידברו (ויקחו) [יקחו] ויתנהו ואכלו יחדיו (יהללו) [וחללהו] ויעלו (שמו) [שויו] וקבלו מלכיה וחילופיהן רגלי שמטוה ויצוה נכחו שער העין ויקראו לו ויקהל תפס:
ב אלו כותבין [בה"א] ולא קוראין וארא ואביא הארי דשמואל (מוצא) [נמצא] ותרא הזאת רע הרע בא ובא וקו וקו (הרע) אוהבי ורע יעש פקח אריאל (צור) [ציד] וחלופן (וארכה הגונה) [וארבה הגגה] והמה יהיה והיתה (ונראה) (והמה יהיה) [הנה] שתול גדליהו ותעגבה המדה ואכבדה שלשה (דממה) [זממה] טעמה קומי זכור השיבנו הגדתה קללת (שמתה) [שתה] עשית נבהלה פתוחיה תזנותיה שבנה (אבלה) [אגלה] (שקטה) [שכת] ויראה:
ג אלו כותבין דבר אחד וקוראין שנים בא גד אש דת (אשתונן) [מאש תם] מה לכם והנה הוא (באנת') מה הם בני מן לבן ימיני חל כאים (כי שימות) [ישי מות] לגאיונים מן הסערה מן סערה (מן) [הם] פרוצים וחילופיהן כטוב (מן בנימין) [מבנימין] למרבה מהמערה מאתי בחרבותיהם מבת כיענים:
ד אלו כותבין וי"ו וקוראין יו"ד (אסורים) [אסורי] אבוגיל אנועך אולי אושר ארוצם בעוני (ביד) [בור] בהליכתם החפשות (דרכי) התעיף (המכעיסנו) [הכעסוני] הישר הנתינים המבינים ברזות גול דהיא היצא החרסית הלחות המביא הבציר (אילנו ושח עיניה) [וילונו ושחצומה] וצניף ואליל ותרמית וסוס ואתיקיהא ותילון (וחיאל) והכינו חוקך יציעו יעיר יעביר (ועיאל) יניעון יכסימו יכשילו לרוב לשור ליש לדיגים לסיג למשיסה למעניתם מיפעת מניות נטוות נוב נובי נפישסים שום עשיות עיפי (עברים) עתודים תניינא צעיריהם צעיריה (צעיפי) [צפיעי] :

פרק ח

א אלו הן חלופי שירות תהלים בשירות שמואל וידבר ומפלטי לי אלי צורי משגבי ומנוסי ומאויבי כי אפפוני משברי נחלי סבבוני אקרא וישמע ויתגעש מוסדות השמים.

וירא. וישת סוכות. חשרת. בערו גחלי. ירעם מן שמים חצים ויהום אפיקי מים ויגלו בגערת אפו משנאי משען ויוצא אותי בצדקתי אסור ממנה ואהיה לו ואשתמרה כצדקתי כבורי גבור תתבר תתפל ואת ועיניך על רמים תשפיל ואלדי באלדי. מי אל מבלעדי. מעוזי. ויתר ונחת וענותך תחתני. ארדפה. ואשמידם. ואכלם ואמחצם. יקומון ויפלו. ותזרני. תחתני. משנאי ואצמיתם ישעו. אל ה'. כעפר ארץ. אדיקם ארקעם ותפלטני. עמי (תשימני) [תשמרני] יתכחשו לי. לשמוע. ויחגרו (ממסגרותיהם) [ממסגרותם] צור. ומוריד. תחתני. ומוציאי. ומקמי. חמסים. ה' ראשון. אומר מגדול:

ב אלו הם חלופי ישעיה (הקוראים) במלכים ובארבע חזקיה רב סריס אל המלך ירושלים [ויעלו] ויבואו [ירושלים] ויעלו [ויבואו] ויעמדו (ירושלים) ויקראו (אלהים) [אל המלך] אלהם אמרת עתה לך תאמרון בירושלים את מלך עתה על המקום [הזה] להשחיתו על הארץ בן חלקיהו עמנו אליהם העל וידבר דבר ואל תשמעו כי יסית (ההיכל הנענועה) [ההצל הצילו הנע ועוה] כי הצילו הארצות והחרישו העם דברי רבשקה ושבנא הנביא קדמיית' את כל דברי להם ישעיה לארצו אל תרהקה הנה יצא (יצא) וישב את אשר ה' אלהי שמעתי (אמר לקדוש) [אל קדוש] מלאכיך מבחור ואבואה מלון זרים למימי להשות (ויחבישו) [ויבשו] ושדפה סחיש יבא אל העיר ויהי בלילה [ההוא] ויך שמונים את פניו לאמר אנא ובלבב שוב נגיד עמי רופא לך והספתי למעני קחו ויקחו וישימו ויהי אל ישעיהו כי ירפא זה לך כי יעשה את הדבר הלך (בארץ) [בראדך] כי שמע חזקיהו וישמע את כל שמן בית כליו באו דבר ה' בבלה הלא אם :

פרק ט

א בי דבראשית צריך ארבע תגין ופשוטין אותיותיו של תיבה מן כל האותיות שהיא תקום לעולם:

ב וי"ו דגחון (ויקרא יא) צריך להיות זקוף שהיא חצי אותיות של תורה דרש דרש (שם י) חצי תיבות של תורה דרש בסוף שיטה דרש בראש שיטה:

ג וישחט (שם ח) צריך להיות פשוט שהוא חצי הפסוקים של תורה:

ד שמע ישראל (דברים ו) צריך לכתבו בראש השיטה וכל אותיותיו פשוטין ואחד צריך שיהא בסוף השיטה:

ה למד דוישליכם (שם כט) צריך שיהא ארוך:

ו ה' דהלה' (שם לב) צריך להיות פשוט מכל ה"י שיהא תיבה בפני עצמה:

ז יו"ד של תשי (שם) צריך להיות קטן מכל יו"ד שבמקרא [יו"ד של יגדל] (במדבר יד) צריך להיות גדול שהוא אותיות שבמקרא ישראל שבסוף התורה צריך להיות פשוט ולמ"ד שלו צריך להיות זקוף מכל הלמ"ד:

ח אלו דברים כתובים ולא נקראים כתיב (דברים כח) בעפולים וקרינן בטחורים כתיב (ישעיה יג) תשגלנה וקרי תשכבנה כתיב (מלכים ב ו':כ"ה) ורובע (דביונים) [הקב חרייונים] וקרי ורובע הקב דביונים כתיב (שם יח) שיניהם וקרי מימי רגליהם כתיב את חוריהם וקרי את צואתם כתיב (שם י) וישימהו (למחריהם) [למחראות] וקרי למוצאות (מניין שאין מכנים לעריות) המכנה לעריות משתקין אותו א"ר יונה (המכנה בעריות) בעריות דאבוה ובעריות דאימיה האומר (ויקרא י"ח:כ"א) ומזרעך לא תתן למעברה בארמית' משתקין אותו בנזיפה:

ט מעשה ראובן נקרא ולא מתרגם [מעשה תמר לא נקרא ולא מתרגם] מעשה עגל הראשון נקרא ומתרגם השני נקרא ולא מתרגם:

י מהיכא הוא מתחיל [שמות לב] מאנא חטא העם הזה ברכת כהנים מעשה דוד ואמנון (לא) נקרין ולא מתרגמין:

יא אין מפטירין במרכבה ר' [יהודה] מתיר ר"א אומר אין מפטירין (יחזקאל ט"ז:ב') בהודע את ירושלים ומעשה באחד שהפטיר בהודע את ירושלים א"ל ר"א ילך האיש ההוא ויודע בתועבותיה של אמו בדקו אחריו ונמצא ממזר:

פרק י

א משה [הקנא והתרה כדתנן המקנא לאשתו ר' אליעזר אומר מקנא על פי שנים ומשקה ע"פ אחד שאין התראה פחות משנים שאינה יכולה לומר לא התריתי אבל באחד תעיז ותאמר לא התריתי] הקניא להם לישראל שיהו קורין בתורה בשבתות וימים טובים ובראשי חדשים ובחולו של מועד שנאמר (ויקרא כ"ג:מ"ד) וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל:

ב עזרא תיקן להם לישראל שיהו קורין בתורה בשני ובחמישי ובשבת במנחה:

ג (אין בין י"ט לשבת אלא אוכל נפש בלבד אין בין שבת ליום הכפורים אלא שזה זדונו בידי אדם וזה זדונו בהכרת):

ד א"ר יהודה מקום שמפסיקין שבת שחרית שם קורין במנחה בשני ובחמישי ובשבת הבאה:

ה בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין ג' אין פוחתין מהן ואין מוסיפין עליהם ואין מפטירין בנביא הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה בר"ח ובחולו של מועד קורין ארבעה אין פוחתין מהם ואין מוסיפין עליהם זה הכלל כל שיש בו מוסף ואין בו יום טוב קורין ארבעה:

ו בי"ט ה' ביום הכפורים ששה וביום שבת שבעה אין פוחתין מהם אבל מוסיפין עליהם י"ט שאיסור לאו חמשה יוה"כ שאיסור כרת ששה שבת שאיסור סקילה שבעה ומפטיר בנביא הפותח והחותם בתורה מברך לפניה ולאחריה:

ז אין פורסין על שמע לא בעמידה ולא בישיבה ואין עוברין לפני התיבה ואין נושאין את כפיהן ואין מפטירין בנביא ואין עושין מעמד ומושב על אנשים כל שכן לנשים שאין עושין מעמד ומושב לנשים ואין אומרים קדיש וברכו פחות מעשרה רבותינו שבמערב אומרים בשבעה ונותנין טעם לדבריהם בפרוע (שופטים ה':ב') פרעות בישראל בהתנדב עם ברכו ה' כמנין התיבות וי"א אפי' ששה ברכו ששה הוא ובמקום שיש שם תשעה או עשרה ששמעו בין ברכו בין קדיש ולאחר התפלה עומד אחד מאלו ויאמר ברכו או קדיש וענו אחריו יצא וכבר תקנו חכמים לחזנים לומר לאחר גאולה (תהילים קי"ג:ב') יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם ואחריו ברכו את ה' המבורך כדי לצאת אותם שלא שמעו דאמר רבי יוחנן הלואי שיתפלל אדם כל היום כולו ונהגו אנשי מערב ואנשי מזרח לאמרו לאחר עושה שלום בשלש תפלות של שמנה עשרה גזרה משום הנכנסין וגזירה משום היוצאין ואפי' לאחר קריאת ספר תורה. ולענין פדיית קרקעות תשעה וכהן ואדם כיוצא בהן:

פרק יא

א הקורא בתורה לא יפחות מג' פסוקים ולא יקרא למתורגמן יותר מפסוק אחד ובנביא ג' ואם שלשתן של שלש פרשיות קורא אחד אחד כגון (ישעיהו נ"ב:ג') [כי] כה אמר ה' חנם נמכרתם (וכגון) [וגו' כי] כה אמר ה' [אלהים] מצרים ירד עמי בראשונה (וכגון) [וגו'] ועתה מה לי פה נאם ה'. עיר שאין בה קורא אלא אחד קורא הוא הקריות ובלבד שישב בין קריאה לקריאה:

ב מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה לפי שגוללין נביא ברבים ואין גוללין ספר תורה ברבים וכן אמר ר' ירמיה בשם ר"ש בן לקיש אין גוללין ספר תורה ברבים ר' יוסי פתר לה כגון שהיתה הפרשה קטנה כדי שישמעו ישראל את התורה על הסדר והא תנינן קורא

באחרי מות ואך בעשור שנייי היא שהוא סדרו של (עולם) [יום] ותדע לך דר' שמעון בן לקיש אומר בכל מקום אינו קורא על פה וכאן הוא קורא על פה:

ג רבי יוסי הוה מפקיד לרב עולא חזנא דכנישתא דבבלא כד (היה קורא) [היא חדא] אורייתא תהא גיילאה אחורי פרוכתא וכד אינון תרתי תהא מוביל חדא ומייתי חדא עד היכא א"ר יוסי כגון פרשת יהוידע הכהן:

ד החזן שהוא קורא בתורה בשבת פחות משבע קריות ושכח כסבור שקרא ז' יחזור ויקרא וימלא שבע קריות ויפטיר (שמיני) ובלבד שיהא בסדר עשרים ואחד פסוקים ליתן לכל קורא וקורא ג' ואם פחות יוסיף על הסדר הזה מפרשה אחרת :

ה ואם היתה הפרשה של ארבעה חמשה פסוקים קורא את כולה אבל פרשה של ששה פסוקים קורא ומפסיק לפי שיש בה שיעור שתי קריות ואם קרא בשני ובחמישי ובשבת במנחה ובמנחה של י"ט פחות מי' פסוקים יחזור ויקרא עד שישלים עשרה פסוקים ובמה קורין במנחה של י"ט בסדר שפסק לפני הרגל:

ו ואם קרא ודילג על פסוק ולא קראו אם קרא עשרה מן הפסוק המדולג ביניהם אינו חוזר ואם בתוך עשרה הוא יחזור ויקרא עשר כראוי על שטתן שאין מדלג זו בחול ובמנחה בשבת ובמנחה של יום טוב אבל בשבת אם שכח ועבר על פסוק ואח"כ נודע לו חוזר וקורא אפי' לאחר שהפטיר בנביא והתפלל מוסף מפסיק מיד וקורא שאין מעמידין תפילת המוספין פעם שנייה:

פרק יב

א מפסיקין בברכות ואין מפסיקין בקללות א"ר חייא בר גמדא מה טעם דכתיב (משלי ג':י"א) ואל תקוץ בתוכחתו אל תעשם קוצים קוצים:

ב א"ר לוי אמר הקב"ה אינו דין שיהיו בני מתקללין ואני מתברך אמר ר' יוסי בר אבין לא מטעם הזה אלא זה שהוא עומד לקרות בתורה פותח בדבר טוב וחותם בדבר טוב:

ג לוי בר פאטי שאל לר' חנינא אילין ארוריה מאי יקרינון חד ויברך לפניהן ולאחריהן אמר ליה אין לך טעון ברכה לפניו ולאחריו אלא קללות שבתורת כהנים ושבמשנה תורה:

ד ר' יונתן ספרא דגופתרא נחית להכא חמא לרבי אבונא ספרא קרא שירת הבאר ובירך לפניה ולאחריה א"ל ועבדין כן א"ל עד כדון את לזו צריך כל השירות טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם:

ה אשאלת לרבי סימון אמר לון בשם ר' יהושע בן לוי אין לך טעון ברכה לפניו ולאחריו אלא שירת הים ועשרת הדברות וקללות שבמשנה תורה:

ו א"ר אבי אני לא שמעתי אלא נראין הדברים בעשרת הדברות רבי יוסי בר אבין בשם רבי בתומנתא פסוקייא אחריה ובמשנה תורה טעונין ברכה לפניהם ולאחריהם:

ז ר' יצחק סחורה שאל את ר' יצחק נפחא ר"ח טבת שחל להיות בשבת במה קורין לענין כלות והמפטיר בשל שבח ור"ח. (שחל) [חל] להיות בחול קורין ביום ראשון שלשה בשל ר"ח והרביעי בשל חנוכה שכל התדיר מחבירו קודם לחבירו והואיל וקרא תחילה (בכל) [בשל] ר"ח ביום שני יקרא ג' לחנוכה והרביעי של ר"ח ובראשי חדשיכם עד שישלים (כל השיטה) ולמה כן שלא בא הרביעי אלא מחמת מוסף ראש חדש (ואם היה בשבת תורגמן או דרוש מפטירין בנביא או שלשה פסוקים או חמשה או שבעה ואינו חושש לעשרים ואחד פסוקים):

ח אמר ר' יוסי בר אבין שירת הלוים לא יפחתו לו מששה קרויות וסימניך הזי"ו ל"ך ואלו הן האזינו. זכור. ירכיבהו. וישמן. לו. כי ידין ה' עמו. ויש לה פסוק שיטה מלאה מלמעלה ושיטה מלאה מלמטה כנגד כך נהגו לעשות שיטותיה של תורה :

ט וסימן תחלת השיטים האזינו. יערוף. כשעירים. כי (שם ה' אקרא). [הצור.] אל. שחת (לו בניו). הלה'. הלא (הוא). זכור. שאל. בהנחל. יצב. כי (חלק). ימצאהו. יסובבנהו. כנשר. יפרוש. ה' (בדד). ירכיבהו. ויניקהו. חמאת. ואילים. ודם (ענב). שמנת. וינבל. בתועבת. אלהים. לא(שערום). ותשכח. מכעס. אראה. בנים. כעסוני. בגוי (נבל). ותיקד. ותלהט (מוסדי). חצי. וקטב. עם (חמת). ומחדרים. יונק. אשביתה. פן (ינכרו). ולא (ה'). ואין (בהם). יבינו. ושנים. והי' (הסגירם). ואויבינו ומשדמות. אשכלות. וראש. חתום (באוצרותי). לעת. וחש. ועל (עבדיו). ואפס. צור. ישתו. יהי (עליכם). ואין (אלהים עמדי). מחצתי. כי(אשא). אם (שנותי). אשיב. אשכיר. מדם (חלל). הרנינו. ונקם:

י ר' זעירא ר' ירמיה בשם רב אמר שירת הים ושירת דבורה נכתבות אריח על גבי לבינה ולבינה על גבי אריח:

יא שירת הים שלשים שיטין. אז. לאמר. ורכבו. לישועה. אבי. שמו. שלשיו. אבן. ה'. קמיך. אפיך. נוזלים. אויב נפשי. ברוחך. אדירים. כמוכה. פלא. בחסדך. קדשיך. אחז. אדום. כל. ופחד. יעבור. קנית. לשבתך. ידיך. בא. מי :

יב סימן שירת דבורה ששים וחמשה שיטין ותשר (דבורה). לאמר. ברכו. רוזנים. לה'. משעיר. רעשה. מים. סיני. ענת. נתיבות. חדלו. אם. חדשים. אם. בישראל. בעם. צחורות. על. משאבים. פרזונו. [ה'.] עורי. אבינועם. ירד. בעמלק. מכיר. [ספר]. כן. ברגליו. חקקי לב. המשפתים. ראובן. שכן. ישב. ישכון. על. נלחמו. על. לקחו.

ממסילותם. גרפם. נפשי. סוס. מרוז. ישביה. ה'. יעל. באהל. נתנה. ליתד. עמלים ראשו. שדוד. סיסרא. לבוא. שרותיה. רחמתים. לסיסרא. רקמתים. אויביך. הארץ:

פרק יג

א אבל בשירת דוד שבשמואל ובתהלים לא נתנו חכמים שיעור אבל לבלר מובהק מרצפן במפתחות באותיות וסוף וכן תהלים כולו ואיוב ומשלי:

ב מגלת אסתר צריכה שירטוט כאמתה של תורה ספר נקרא:

ג עשרת בני המן ומלכי כנען נכתבין אריח ע"ג אריח ולבינה ע"ג לבינה כל בנין כדין לא קאים. מאי כדין למצוה לעיכוב:

ד א"ר יוסי בר חנינא אחוה של ר' הושעי' סבביך ר' אבא בר' זבדא ושאלינן זה ואמר בשם רב לעיכוב:

ה רבי חייא בריה דרב אדא דיפו ר' ירמיה בשם ר' זעירא צריך לאומרן בנפיחה אחת עשרת בני המן [ועשרת עמהן]:

ו אמר רבי יוסי בר אבין בכתבן צריך שיהא איש בראש דפא ואת בסופה בששה שיטין עשרת בסוף דפא שחיץ תגין שמנוהון כהדין סקוטראק נטרי' כדי שיפלו ולא תהא להם תקומה. (אסתר ג':א') אחר הדברים האלה גידל המלך אחשורוש את המן בן המדתא תירגם רב יוסף בתר פתגמיא האלין רבי מלכא אחשורוש ית המן המדתא אגגי בר ביזא בר אפליטוס בר דיוס בר דיזוט בר פרוס בר נידן בר בעלקן בר אנטמירוס בר הורם בר הודורס בר שגר בר נגר בר פרמשתא בר ויזתא בר עמלק בר לחינתיה דאליפז בוכריה דעשו רבי יתיה (הוי ויתי) [ושוי ית] כורסיה לעיל מכל רברבנוהי ועבדוהי דקדם שבריה גינוניה:

ז אמר רב זעירא וי"ו דויזתא צריך למזקפיה כמדורא דדברות:

ח מי שהוא אוחז ס"ת נחלקו בדבר שני תנאין חדא אמר פותח ורואה וגולל ומברך וחדא אמר פותח [ורואה] ומברך ומה טעם דכתיב (נחמיה ח':ו') ובפתחו עמדו כל העם ומה כתיב בתריה ויברך עזרא את ה' האלהים הגדול במה גדלו רב אמר גדלו בשם המפורש רבא אמר בברכה גדלו והיכי מברך בעשרה אומרים ברכו את ה' המבורך ביחיד כשהוא משכים לקרוא אומר בא"י אלהינו מלך העולם אשר נתן לנו תורה מן השמים חיי עולמים ממרומים ברוך אתה ה' נותן התורה וגולל ואומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר נתן לנו תורת אמת וחיי עולם נטע בתוכנו ברוך אתה ה' נותן התורה:

ט וכן בנביאים אומרים ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר בחר בנביאים טובים ורצה בדבריהם הנאמרים באמת ברוך אתה ה' הבוחר בתורה ובמשה עבדו ובישראל עמו ובנביאי האמת והצדק:

י ולבסוף מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם צור כל העולמים צדיק בכל הדורות האל הנאמן האומר ועושה מדבר ומקיים כי כל דבריו אמת וצדק. ומיד עומדין העם ואומרים נאמן אתה הוא ה' אלהינו נאמנים דבריך נאמן חי וקים שמך וזכרך תמיד ימלוך עלינו לעולם ועד זה אחד ממחלוקת בני מזרח ובני מערב שבני מזרח עונין אותו בישיבה ובני מערב בעמידה ובכל מקום שנחלקו שני תנאים ושני אמוראים ולא בדיק לן הלכתא כחד מינייהו אזלינן בתר מחמיר כל שכן בשבח ותהלה של חי העולמים שהדבר גלוי בלב לשנות הלכה למעשה שנא' (משלי ט"ז:ד') כל פעל ה' למענהו:

יא ואחר כך חוזר המפטיר לעניננו ואומר נאמן אתה הוא ה' אלהינו ונאמנים דבריך ודבר אחד מדבריך לא ישוב ריקם כי אל מלך נאמן אתה ברוך אתה ה' האל הנאמן בכל דבריו:

יב נחם ה' אלהינו ציון עירך כי היא בית חיינו ולעלובת נפש תושיע במהרה בימינו ברוך אתה ה' משמח ציון בבניה:

יג שמחנו יי' אלהינו כו' שלא תכבה נרו לעולם בימיו תושע יהודה וישראל ישכון לבטח וזה שמו אשר יקראו ה' צדקנו (ירמיהו כ"ג:ו') ברוך אתה ה' מצמיח קרן ישועה לעמו ישראל :

יד על התורה ועל הנביאים ועל יום פלוני הקדוש הזה אשר נתת לנו יי' אלהינו לקדושה ולמנוחה לכבוד ולתפארת על הכל ה' אלהינו אנו מודים לך ומברכים את שמך תמיד אלהי ישענו ברוך אתה ה' מקדש ישראל ויום פלוני חוץ משבת שאינו מזכיר בחתימה ישראל אלא מקדש השבת בלבד שהשבת קדמה לישראל כדכתיב (שמות ל"א:י"ז) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש ואומר (שם טז) ראו כי ה' נתן לכם (את) השבת שהיתה כבר:

פרק יד

א ולמה אמרו כולן כדי לקיים ברכת שבע כנגד ז' קוראים וכן אתה אומר בכ"ב פסוקים בנביא כ"א כנגד ז' קרואים מג' ג' ואחד כנגד חזן הכנסת:

ב בד"א בשלא תרגמו ושלא דרשו אבל תרגמו ודרשו המפטיר מפטיר שלשה או חמשה או ששה בנביא ודיו:

ג ברות ובשיר השירים באיכה ובמגלת אסתר צריך לומר על מקרא מגילה ואע"פ שכתובה בכתובים:

ד הקורא בכתובים צריך לומר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אשר קדשנו במצותיו וצונו לקרות בכתבי הקדש:

ה במגלת אסתר אמרו שצריך להזכיר בו זמן ולאחר קריאתה צריך הקורא לומר בא"י אמ"ה האל הרב את ריבנו והדן את דיננו והנוקם את נקמתנו והגואלנו והמושיענו מכף כל עריצים ברוך אתה ה' האל העוזר ומושיע. כנגד עלבונה של תורה מברכין וי"א כנגד עלבונם של ישראל מברכין:

ו ועור אמרו שכן צריך ליתן שבח והודאה על הגאולה ועל הפדות וחותם בא"י האל הנקמות המשלם גמול לאויבים ומגן לצדיקים ומושיע עמו מיד שונאיהם ואחר כך מקלס לצדיקים ברוך מרדכי ברוכה אסתר ברוכים כל ישראל ורב אמר צריך לומר ארור המן וארורים בניו אמר רבי פנחס צ"ל חרבונה זכור לטוב:

ז ר' ברכיה רבי ירמיה רבי חייא בשם רבי יוחנן כד הוה מטי ר' (יוחנן) [יונתן] להדין פסוקא (אסתר ב) אשר הגלה נבוכדנצר הוה אמר נבוכדנצר רשיעא שחיט שמוי למזגא לטבא טבתי' ולביש בישתיה שנא' (משלי י) זכר צדיק לברכה ושם רשעים ירקב:

ח המפטיר בנביא הוא פורס על שמע באיזה שמע אמרו בשמע של ספר תורה היכי פתח אשרי יושבי ביתך ואח"כ עומד המפטיר ואומר (תהלים פו) אין כמוך באלהים ה' ואין כמעשיך (שמות ט"ו:י"א) מי כמוך באלים ה' מי כמוך נאדר בקדש נורא תהלות עושה פלא (תהילים קמ"ה:י"ג-י"ד) מלכותך מלכות כל עולמים וממשלתך בכל דור ודור. ה' מלך ה' מלך (שמות ט"ו:י"ח) ה' ימלוך לעולם ועד (ישעיהו מ"ב:כ"א) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר (תהילים כ"ט:י"א) ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום (נחמיה ט':ו') אתה הוא [ה'] לבדך אתה עשית את השמים שמי השמים וכל צבאם הארץ וכל אשר עליה הימים וכל אשר בהם ואתה מחיה את כולם וצבא השמים לך משתחוים:

ט מיד נכנס המפטיר ואוחז את התורה ואומר שמע ישראל פסוק הראשון בנעימה ואף העם עונין אותו אחריו:

י וחוזר ואומר אחד אלהינו גדול אדונינו קדוש אחד אלהינו גדול אדונינו קדוש ונורא שמו כנגד שלשה אבות ויש אומרים כנגד שלש קדושות:

יא (תהילים ע"א:י"ט) וצדקתך אלהים עד מרום אשר עשית גדולות אלהים מי כמוך (שם קלה) ה' שמך לעולם ה' זכרך לדור ודור הכל תנו עוז לאלהים ותנו כבוד לתורה (שם

לד) גדלו לה' אתי ונרוממה שמו יחדיו. וצריך להגביה את התורה בשמע ישראל ובאלו ייחודין שלשה גדלו לה' אתי:

יב ועוד צריך [לומר] על הכל יתגדל וישתבח ויתפאר ויתרומם ויתנשא ויתעלה ויתהדר ויתקלס (הנכבד והנורא) שמו של מלך מלכי המלכים הקב"ה בעולמות שברא העולם הזה והעולם הבא כרצונו וכרצון כל עמו בית ישראל תגלה ותראה מלכותו עלינו במהרה ובזמן קרוב והוא יבנה ביתו בימינו ויחון פלטתנו ופלטת עמו ישראל ברחמיו וברוב חסדיו בשלום ובחן ובחסד וברחמים המקום (הוא) יעשה עמנו בעבור שמו הגדול ואמרו אמן:

יג (ואח"כ מגביה את התורה ואומר אחד אלהינו גדול אדונינו קדוש ונורא שמו לעולם ועד ומתחיל בנעימה ואומר ה' הוא האלהים ה' שמו ואחריו עונין אותו העם וחוזר וכופלו ועונין אותו פעמים):

יד מיד גולל ספר תורה עד שלשה דפין ומגביהו ומראה פני כתיבתו לעם העומדים לימינו ולשמאלו ומחזירו לפניו ולאחריו שמצוה לכל האנשים ולנשים לראות הכתב ולכרוע ולומר (דברים ד':מ"ד) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל (או) (תהילים י"ט:ח') תורת ה' תמימה משיבת נפש והמפטיר נותנו לחזן הכנסת והוא חוזר התורה לכסות ראשי הקרואים שאין כבוד להיות התורה יחידה וכיוצא בו אינו מן המובחר שיעמוד החזן יחידי לפני התיבה אלא שיעמדו עמו אחד לימינו ואחד לשמאלו כנגד אבות (ויש אומרים פורס את שמע שיאמר יוצר אור וקדוש וטעם לדבר על הברכה שמברך על התורה ועל העבודה) כך היו נקיי הדעת שבירושלים עושין כשהיו מוציאין את התורה ומחזירין היו הולכין אחריה מפני כבודה:

טו קטן קורא בתורה ומתרגם אבל אינו פורס את שמע לומר יוצר אור ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו: פוחח הנראים כרעיו או בגדיו פרומין או מי שראשו מגולה פורס את שמע ויש אומרים בכרעיו ובגדיו פרומים פורס אבל לא בראשו מגולה אינו רשאי להוציא אזכרה מפיו בין כך ובין כך מתרגם אבל אינו קורא בתורה ואינו עובר לפני התיבה ואינו נושא את כפיו:

טז סומא פורס את שמע ומתרגם רבי יהודה אומר כל שלא ראה מאורות מימיו אינו פורס את שמע:

יז קטן שאמרו מבן שתים עשרה שנה ולמעלה פורס את שמע והעובר לפני התיבה והנושא את כפיו עד שיהיה בן עשרים שנה ובעל זקן אבל אין לו זקן והוא בן עשרים

אע"פ שנראה כסריס וי"א אפילו סריס עצמו מותר אבל אם עלה זקנו אפילו מבן י"ח מותר לעבור לפני התיבה ולישא את כפיו:

יח במגילה הכל כשרין לקרות את המגילה חוץ מחרש שוטה וקטן ר' יהודה מכשיר בקטן. א"ר לוי מגלת אסתר צריך לקרותה בלילה ולשנותה ביום שנאמר (תהילים ל':י"ג) למען יזמרך כבוד בלילה ולא ידום ביום (לפיכך נהגו לקרותה במוצאי שבת שתים) ר"מ כי החליף בכנשתא שמע קליהון דסדרא אמר עד מתי אתם עושים את התורה קרויות קרויות אמרו ליה משום יזמרך כבוד ושבקון ונהגו העם לומר כן לאומרה במוצאי שבתות של אדר עד שיעברו חמשה עשר באדר ומקרי היכי קרי בשבת ראשונה של אדר קורין העם ביחד עד בלילה ההוא ובמוצאי שבת שניה קורין מבלילה ההוא עד ודובר שלום לכל זרעו: בשיר השירים קורין אותו בלילי ימים טובים של גליות האחרונים חציו בלילה אחד וחציו בלילה השני. רות במוצאי יום טוב ראשון של עצרת עד חציו ומשלים במוצאי יום טוב האחרון. ויש אומרים בכולן מתחילין במוצאי שבת שלפניהם ונהגו העם כך שאין הלכה נקבעת עד שיהא מנהג וזה שאמרו מנהג מבטל הלכה מנהג ותיקין אבל מנהג שאין לו ראיה מן התורה אינו אלא כטועה בשקול הדעת:

יט וכשם שקורין בתורה ומפטיר בנביא ביום כך חייב במגילה לקרותה ביום שנאמר (אסתר ט':א') ביום אשר שברו אויבי היהודים ותני עלה כל היום כשר לקרות מגילה:

כ (אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים כו' תפלה שבלתה אין עושין אותה מזוזה ומזוזה שבלתה עושין אותה תפילין לפי שמעלין בקדש ולא מורידין):

פרק טו

א אין בין ספרים לתפילין ומזוזות אלא שהספרים נכתבים בכל לשון ותפילין ומזוזות אין נכתבות אלא אשורית רשב"ג אומר אף ספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית:

ב אף על פי שאמר רבן שמעון בן גמליאל שאף ספרים לא התירו שיכתבו אלא יונית לא הודו לו חכמים שאמר ר' מעשה ברשב"ג שהיה עומד על גבי בנין בהר הבית והביאו לפניו ספר איוב תרגום ואמר (לבניו) [לבנאי] גנזו תחת הנדבך ואף חכמים עמדו בדבריהם דתנינן כל כתבי הקדש מצילין אותן מפני הדליקה בין שקוראין בהן בין שאין קוראין בהן ואף על פי (כן) שכתובין בכל לשון טעונין גניזה ומפני מה אין קורין בהן מפני ביטול בית המדרש (מצילין תיק הספר עם הספר ותיק של תפילין עם התפילין ואע"פ שיש בתוכן מעות ולהיכן מצילין אותן למבוי שאינו מפולש בין בתירה אומר אף למפולש):

ג אף על פי שאמרו אין קורין בכתבי הקודש אלא מן המנחה ולמעלה (התירו) אבל שונין ודורשין בהם צריך דבר נוטל ובודק אבל בשטרי הדיוטות אע"פ שמסורגלין אסור לקרות בהן:

ד ברכות שכתבו בהן ענינות הרבה מן התורה אין מצילין אותן מן הדליקה מכאן אמרו כותבי ברכות כשורפי תורה מעשה באחד שהיה כותב ברכות והלך רבי ישמעאל לבודקו כיון שהרגיש קול פרסותיו של ר' ישמעאל נטל תכריך של שטרות וזרקו לתוך הספל של מים בלשון הזה אמר עונש האחרון קשה מן הראשון:

ה מפני מה אמרו לו מפני ענינות של תורה שהן כותבין בהן דתני ר' שמעון בן יוחי העוסק במקרא מדה ואינה מדה במשנה מדה שמקבלין עליה שכר העוסק בהש"ס אין לך מדה גדולה מזו על מנת שקרא ושנה:

ו לעולם הוי רץ למשנה יותר מן הש"ס דר' יוסי בר אבין אמר עד שלא שיקע בו רבי משניות אבל שקע בו רבי משניות לעולם הוי רץ להש"ס יותר מן המשנה:

ז אבל אמרו נמשלה המקרא כמים והמשנה כיין והש"ס כקונדיטון אי אפשר לעולם בלא מים ואי אפשר לעולם בלא יין ואי אפשר לעולם בלא קונדיטון ואיש עשיר מתכלכל בשלשתן כך אי אפשר לעולם בלא מקרא ובלא משנה ואי אפשר בלא הש"ס לעולם:

ח ועוד נמשלה התורה כמלח והמשנה כפילפלין והש"ס כבשמים וא"א לעולם בלא מלח וא"א לעולם בלא פילפלין וא"א לעולם בלא בשמים ואיש עשיר מתכלכל בשלשתן כך אי אפשר לעולם בלא מקרא ואי אפשר לעולם בלא משנה ואי אפשר לעולם בלא הש"ס:

ט אבל אשרי אדם שיש עמלו בהש"ס ולא שיהא דולג במקרא ובמשנה ויבא להש"ס על מנת שילמד מקרא ומשנה ויבא להש"ס על זה נאמר (משלי י"ח:י"א) הון עשיר קרית עוזו וכחומה נשגבה במשכיתו:

י אבא גוריון אומר איש צדיון משום אבא גוריון לא ילמד את בנו חמר ספן קדר רועה וחנוני לפי שאומנותם לסטות רבי יהודה אומר משמו החמרין רובן רשעים והספנים רובן חסידים טוב שברופאים לגיהנם והכשר שבטבחים שותפו של עמלק רובן של ממזרין פקחין רובן של עבדים נאים רובן של בני אבות ביישנים רובן של בנים דומין לאחי האם תני ר"ש בן יוחי הטוב שבעובדי כוכבים בשעת מלחמה הרוג הטוב שבנחשים רצוץ את מוחו הכשירה שבנשים בעלת כשפים אשרי מי שהוא עושה רצונו של המקום:

פרק טז

א רבי נהוראי אומר מניח אני כל האומניות שבעולם ואני מלמד את בני תורה שאדם אוכל משכרה בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב ושאר אומניות אינן כן שאם יכנס אדם לידי חולי או לידי זקנה או לידי יסורין ואינו יכול לעשות במלאכתו הרי זה מת ברעב אבל התורה אינה כן אלא משמרתו מכל רע בנערותו ונותנת לו אחרית ותקוה בזקנותו בנערותו מהו אומר (ישעיהו מ׳:ל״א) וקווי ה׳ יחליפו כח [בזקנותו מהו אומר (תהילים צ״ב:ט״ו) עוד ינובון בשיבה]:

ב א"ר יהושע ב"ל הדא אגדתא כתוב בה הכותבה אין לו חלק לעולם הבא והדורשה מתברך והשומעה אינו מקבל שכר והתני ר׳ חיננא בר פפא (דברים ה׳:ד׳) פנים בפנים דבר ה' פנים תרי בפנים תרי הא ארבעה אפין פנים של אימה למקרא פנים בינוניות למשנה פנים שוחקות להש"ס פנים מסבירות לאגדה:

ג ר׳ נחמיה בשם ר' יעקב בר ינאי (משלי כ״ז:י״ט) כמים הפנים לפנים בנוהג שבעולם יש לך רב רוצה ללמד ותלמיד שאינו רוצה ללמוד תלמיד רוצה ללמוד והרב אינו רוצה ללמדו ברם הכא הרב רוצה ללמד והתלמיד רוצה ללמוד (מקרא ומשנה גמרא ואגדה):

ד ר' יצחק נפחא פתח (ש"ה ב) סמכוני באשישות אלו הלכות המאוששות רפדוני בתפוחים שריחן יפה כתפוחים כי חולת אהבה אני אמר ר׳ יצחק לשעבר כשהיתה הפרוטה מצויה היתה נפש אדם מתאוה לשמוע דבר הלכה ודבר אגדה:

ה א"ר תנחום בר חנילאי אילו נתנה התורה חתוכה לא היתה עומדת רגלים למורה שיורה שאם טמא יש מטמאין כיוצא בו ואם טהר יש מטהרין כיוצא בו:

ו א"ר ינאי תורה שנתן הקב"ה למשה נתנה לו בארבעים ותשע פנים טמא ומ"ט פנים טהור שנאמר (שם) ודגל"ו בגימטריא מ"ט הוא:

ז ר׳ אבהו בשם ר׳ יוחנן תלמיד וותיק היה לו לר"ע והיה יודע לדרוש את התורה במ"ט פנים טמא ומ"ט פנים טהור שלא מאותו הטעם שאם כן רבו המטמאין טמא רבו המטהרין טהור כל אלו מנין אלא שהיה חכם במקרא ובקי במשנה וותיק בתלמוד וסבר בהגדה:

ח אמרו עליו על ר' יוחנן בן זכאי שלא הניח פרשה אחת מן התורה שלא למדה ולמד במקרא ותרגום מדרש הלכות ואגדות (ומשלות) הכל למד וכן אמרו עליו שאמר אם יהיו כל השמים יריעות וכל האילנות קולמוסין וכל הימים דיו אין כדי לכתוב את חכמתי שלמדתי מרבי ולא אצלתי מחכמת חכמים אלא כשם שזבוב הזו הטובלת בים הגדול ומשהו מחסרו:

ט וממי קבל תורה מהלל ומשמאי אמרו עליו על הלל שלא עזב דברי חכמים שלא למדה אפילו כל הלשונות אפילו שיחת הרים וגבעות ובקעות שיחת עצים ועשבים שיחת חיות ובהמות שיחת שדים ומשלות כל כך למה משום שנאמר (ישעיהו מ"ב:כ"א) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר:

י א"ר יהושע בן לוי אנא מימי לא הסתכלתי גו ספר דאגדתא אלא חד זמן אסתכלת ואשתכחת כתיב מאה ושבעים וחמשה פרשיות שכתוב בתורה דבור ודבור אמירה וציווי כנגד שנותיו של אברהם אבינו דכתיב (תהילים ס"ח:י"ט) עלית למרום שבית שבי לקחת מתנות באדם וכתיב (יהושע י"ד:ט"ו) האדם הגדול בענקים הוא הלכך קבעו מאה ושבעים וחמשה סדרים בתורה בכל שבת ושבת עולת תמיד:

יא מאה וארבעים ושבעה מזמורים שכתוב בספר תהלים כנגד שנותיו של יעקב ללמדך שכל קילוסין שישראל מקלסין להקב"ה כנגד שנותיו של יעקב אבינו (תהילים כ"ב:ד') ואתה קדוש יושב תהלות ישראל:

יב מאה וכ"ג פעמים שישראל עונין הללויה כנגד שנותיו של אהרן (שם קג) הללויה הללו אל בקדשו לקדושו לאהרן קדוש ה' אפיי כן הוינא מיבעת בלילה (ותלמיד ותיק של ר"ע שהיה דורש מ"ט פנים טמא מ"ט פנים טהור כל אחד ואחד מטעם אחר שלא מאותו טעם וא"כ רבו המטמאין טמא רבו המטהרין טהור). וקטן שאינו פורס שמע אין יכול לומר קדוש (כיוצא) [ביוצר] ביחיד אבל בצבור עונה עמהן וגדול פורס את שמע יכול לומר קדוש לפי שהוא בסודר אבל קדוש של עמידה כיון שצריך לומר נעריצך ונקדישך אינו הדין לאומרו פחות מי' ואין קטן עולה מן המנין ברכו קריאת התורה וקדיש עד שיהא בן שלש עשרה ואין נדבקין באלו:

פרק יז

א דברי חכמים כדרבונות (כולם) [כו'] נתנו מרועה אחד (קהלת י"ב:י"א) ורועה אחד אמרן וכולן מצילין אותן מפני הדליקה וספר אגדתא אע"פ שלא ניתן ליכתב אפ"ה מצילין אותו מפני הדליקה מה טעם (תהילים קי"ט:קכ"ו) עת לעשות לה' הפרו תורתך:

ב מפסיקין לראשי חדשים לחנוכה ולפורים לתעניות ולמעמדות וליום הכפורים:

ג כיצד מפסיקין ראש חדש וימי חנוכה שחלו להיות בשבת קורין שבעה בענין שבת והשמיני לר"ח הוא קורא וביום השבת ובראשי חדשיכם שני הפסקות אם לחנוכה שחל יום ראשון להיות בשבת קורין שבעה לשבת והשמיני קורא ויהי (ככלות) [ביום כלות] משה עד [כן] עשה את המנורה:

ד לפורים שלשה ימי הצום אין מתענין אותם רצופין אלא פרודין שני וחמישי ושני רבותינו שבא"י נהגו להתענות אחר ימי הפורים מפני ניקנור וחביריו ועוד שמאחרין בפורענות ואין מקדימין:

ה מעמדות דתניא אנשי מעמדות (ואנשי משמר) היו מתענין בכל יום בשני על מפרשי הים דכתיב (בראשית א':ו') ויאמר אלהים יהי רקיע בתוך המים בשלישי על מהלכי דרכים דכתיב (שם) ויאמר אלהים יקוו המים מתחת השמים ברביעי על התינוקות שלא תעלה בהן אסכרה (וימותו) דכתיב (שם) ויאמר אלהים יהי מאורות מארת כתיב בחמישי מתענין על עוברות ומניקות שלא יפילו את בניהן שנאמר (שם) ויאמר אלהים ישרצו המים שרץ וגו' בערב שבת ובמוצאי שבת לא היו מתענין מפני כבוד השבת וי"א בין השמשות בערב שבת ניתוספת נשמה יתירה לישראל ולאחר [השבת] נוטלין אותה הימנו ד"א מפני העובדי כוכבים שלא יאמרו על כי אנו שמחין בראשון הם מתענים בו אבל אמרו חכמים בזמן המעמדות לא היו חוששין לאיבת העובדי כוכבים אלא משום דכתיב (שמות לא) וינפש וי על נפש:

ו בפסח קורין בפרשת מועדות שבתורת כהנים. ובעצרת שבעה שבועות. בראש השנה בחודש השביעי באחד לחודש. ביום הכפורים אחרי מות. ביום טוב הראשון של חג קורין בפרשת המועדות שבת"כ. ושאר כל ימות החג קורין בקרבנות החג:

ז בחנוכה בנשיאים. בפורים ויבא עמלק. בראשי חדשים ובראשי חדשיכם. במעמדות במעשה בראשית. ובתעניות של ט' באב וז' אחרונות של עצירת [גשמים] ברכות וקללות אבל תעניות אחרות ויחל משה ומפטיי (ישעיה נה) דרשו ה' ויש אומרים שאין מפטירין נהגו בו העם ואין מפסיקין בקללות לפי שאינו מן המובחר להפסיק בקללות ולהתחיל בקללות:

ח בשני ובחמישי ובשבת במנחה קורין כסדרן ואין עולה להם מן החשבון שנאמר (ויקרא כ"ג:מ"ד) וידבר משה את מועדי ה' אל בני ישראל מצותן שיהו קורין כל אחד ואחד בזמנו מכאן אמרו לכל מפסיקין לראשי חדשים לחנוכה לפורים ולתעניות ולמעמדות וליום הכפורים שיבואו אלו בין בשבת בין בשני בין בחמישי שהן קורין כסדרן שמפסיקין סדרן וקורין באלו אבל אי אתה יכול לומר בתעניות ובמעמדות (ובפורים) שיבואו בשבת כדי להפסיק מסדר שבת עליהם אלא בשני ובחמישי:

ט ובזמן שחל ר"ח להיות בשבת השמיני שצריך לקרות וביום השבת ובראשי חדשיכם הוא מפטיר (יחזקאל מ"ו:א') בכה אמר [ה"א] שער החצר הפנימית הפונה קדים חל להיות באחד בשבת מלפני החודש (שמואל א כ':י"ח) ויאמר לו יהונתן מחר חודש

ובחודש עצמו קורין ג' בקרבן תמיד הראשון קורא שלשה וידבר צו ואמרת השני קורא את הכבש אחד ועשירית עולת ונסכו והשלישי חוזר למעלה וקורא [עולת] ונסכו ואת הכבש מפני שאמרו אין קורין בפרשה פחות משלשה פסוקים וי"א אין משיירין בפרשה פחות משלשה פסוקים:

י בד"א בספר של פסוקים אינו יכול לפסוק עד שקרא ממנה ג' פסוקים ומכיון שהוא קורא ונסכו ואת הכבש וביום השבת ועולת שבת נמצא שלישי שהוא קורא ד' פסוקים ואחד קורא בשל ראש חודש ובראשי חדשיכם כל הפסוקים:

יא אבל צריכין לומר אחר יהי כבוד ה' מלך ומזמור שירו להי' (תהילים צ"ו:א') מדברי סופרים ואחריו (ד"ה א טז) הודו להי' קראו בשמו וששת המזמורים של כל יום וא"ר יוסי יהי חלקי עם המתפללים בכל יום ששת המזמורים הללו ואמרו למה הזכיר דוד במזמור הודו להי' קראו בשמו כהנים לוים וישראלים להיות אומרים אותו בכל יום:

פרק יח

א למה אמרו שיהא אומרין בכל חודש וחודש כרשב"ל בעא קמיה רבי יוחנן מהו לומר שיר בלא נסכים אמר ליה נשמעיניה מן הדא בזה ובזה הלוים עומדין על הדוכן ואומרים (תהלים צד) וישב עליהם את אונם א"ל רשב"ל מזמור ומוסף מי קודם מחורתא מילתא שהמזמור קודם לפיכך נהגו העם לומר מזמורים בעונתן (כלומר בעתן) דתנינן תמן שיר שהלוים אומרים בבית המקדש ביום הראשון היו אומרים (שם כד) להי' הארץ ומלואה תבל ויושבי בה כו': בשני היו אומרים (שם מח) גדול ה' ומהולל מאד כו': בשלישי היו אומרים (שם פב) אלהים נצב בעדת אל כו': ברביעי היו אומרים (שם צד) אל נקמות ה' כו': בחמישי היו אומרים (שם פא) הרנינו לאלהים עוזנו כו': בששי היו אומרים (שם צג) ה' מלך גאות לבש כו': בשבת היו אומרים (שם צב) מזמור שיר ליום השבת לעתיד לבא ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים שכל המזכיר פסוק בעונתו מעלה עליו כאילו בונה מזבח חדש ומקריב עליו קרבן:

ב בחנוכה (שם ל) ארוממך ה' בפורים (שם ז) שגיון לדוד ביום הראשון של פסח (שם קלה) הללו את שם ה' (וי"א (שם פג) אלהים אל דמי לך) וכן חולו של מועד אלא בימים הראשונים של פסח הוא צריך לומר יהי כבוד ה' וכל העם בעמידה עד וברוך שם כבודו לעולם ויושבין ואומרים כל ענין של מזמורות ובי"ט האחרון של פסח הלל הגדול ואיזהו הלל הגדול (שם קלו) הודו להי' כי טוב הודו לאלהי האלהים ונהגו העם לומר הלל הגדול אף ע"פ שאינו מן המובחר:

ג ובחג השבועות (תהלים כט) הבו לה' בני אלים בט' באב בארבע פסוקים משל ירמיה (יד) המאוס מאסת את (דבר ה') [יהודה] עד כי אתה עשית [את] כל אלה. ושני מזמורים הללו אלהים באו גוים בנחלתך (תהלים עט) ועל נהרות בבל (שם קלז) אע"פ שבכל מקום מקדימין דברי קדושה לדברי קבלה בזה דברי קבלה מקדימין לדברי קדושה:

ד יש שקורין ספר קינות בערב יש מאחרין עד הבקר לאחר קריאת תורה שלאחר קריאת תורה עומד וראשו מתפלש באפר ובגדיו מפולשין וקורא בבכיה ובילללה אם יודע הוא לתרגמו מוטב ואם לאו נותנו למי שיודע לתרגם בטוב ומתרגם לפי שיבינו בו שאר העם והנשים ותינוקות שהנשים חייבות לשמוע קריאת ספר כאנשים וכ"ש זכרים וכן המה חייבות (בקריאת שמע) בתפלה ובברכת מזון ובמזוזה ואם אינן יודעות בלשון הקדש מלמדין אותן בכל לשון שהן יכולות לשמוע וללמד מכאן אמרו המברך צריך שיגביה קולו משום בניו הקטנים ואשתו ובנותיו ומן הדין הוא לתרגם לעם לנשים ותינוקות כל סדר ונביא של שבת לאחר קריאת התורה וזו היא שאמרו בשבת מקדימין לבוא ומאחרין לצאת מקדימין לבא כדי לקרות ק"ש כוותיקין עם הנץ החמה ומאחרין לצאת כדי שישמעו פירוש של הסדר אבל בי"ט מאחרין לבא שהן צריכין לתקן מאכל של יום וממהרין לצאת שאינו מן הדין לפרש להן דאמרי' רב לא מוקי אמורא מיומא טבא לחבריה:

ה וכן היה מנהג טוב בירושלים להתענות בניהם ובנותיהם הקטנים ביום צום בן [י"א] שנה עד עצם היום בן שתים עשרי להשלים ואח"כ סבלו ומקרבו לפני כל זקן וזקן כדי לברכו לחזקו ולהתפלל עליו שיזכה בתורה ובמעשים טובים וכל מי שהיה לו גדול ממנו בעיר היה עומד ממקומו והולך לפניו והיה משתחוה לו להתפלל בעדו ללמד שהן נאין ומעשיהם נאים ולבן לשמים ולא היו מניחין בניהי' קטנים אחריהם אלא היו מוליכן אותן לבתי כנסיות כדי לזרזם במצות:

ו ביום שהושיבו ר' אלעזר בן עזריה בישיבה פתח ואמר (דברים כט) אתם נצבים היום כלכם טפכם נשיכם אנשים באין לשמוע נשים כדי לקבל שכר פסיעות טף למה בא כדי ליתן שכר למביאיהן מכאן נהגו בנות ישראל קטנות לבא לבתי כנסיות כדי ליתן שכר למביאיהן והן לקבל שכר:

ז והקורא אומר ברוך דיין האמת ויש שמניחין את התורה על הקרקע (באבילות) [בעטיפה] שחורה ואומר נפלה עטרת ראשנו וקורין ומספידין כאדם שמתו מוטל לפניו ויש שמשנין את מקומן ויש שיורדין מספסליהם למטה וכולן מתפלשין באפר ואין אומרים שלום זה לזה כל הלילה וכל היום עד שישלימו העם קינותיהם בשעת הקינות

אסור לספר דבר ולצאת לחוץ כדי שלא יפסיק לבו מן האבלות (וכן כל) [וכלן] שכן לשוח עם הנכרי:

ח בתפלת ערבית אין אדם שומע לחבירו מפני שהן מתפללין בלחישה ואין אומרים לא ברכו ולא יהי שם:

פרק יט

א אבל בתפלת שחרית אחר המזמורים והפסוקים אלו אומר ביוצר ברכו בקול נמוך ואין מזכירין קדוש ואף לא קדיש אבל בתפלת המנחה אומר קדוש וקדיש:

ב ובראש השנה אומר כל העמים תקעו כף (תהילים מ"ז:ב') ביום הכפורים ברכי נפשי (שם קד) וממעמקים קראתיך ה' (שם קל) בחג הסוכות נודע ביהודה (שם עו) ביום השמיני למנצח על השמינית (שם ו) ואם אינו בקי בהן אומר אודה ה' בכל לבי (שם ט) ודיו:

ג בפסח בין בתפלה בין בכוס [צריך] להזכיר ביום טוב מקרא קודש הזה ביום חג המצות הזה ובחולו של מועד חג פלוני הזה בשביעי אומר ביום שביעי העצרת הזה ואין מזכיר בו חג לפי שאינו חג בפני עצמו:

ד בחג שבועות אומר ביום טוב מקרא קודש הזה וביום חג השבועות הזה וערבית שחרית ומנחה שוין בתפלות:

ה בר"ח (ניסן) צריך להזכיר ביום ראש החדש הזה ובראש השנה בי"ט מקרא קודש הוא ובראש החודש הזה וביום ראש השנה הזה וביום תקיעת שופר הזכרון הזה:

ו ביום הכפורים אין מזכירין בו ביום טוב שאין יום טוב ביום צום אלא אומר ביום מקרא קודש הזה ביום צום העשור הזה ביום מחילת העון הזה וחותם מוחל וסולח לעונותינו ולעונות עמו ישראל ברחמים ומכפר על פשעיהם מלך על כל הארץ מקדש ישראל ויום צום הכפורים והזמנים ומקרא קודש ואין מזכירין בו לא מועד ולא שמחה שאין שמחה בלא אכילה:

ז וכשם שמקלסין יום ראשון וחולו של מועד כך מקלסין ימים טובים בתפלה ביוצר במנחה בערבית והיכן קילוסו אלהינו ואלהי אבותינו גלה כבוד מלכותך עלינו ואחריו אנא אלהינו שם יעלה ויבוא כו' והשיאנו (וכתוב לחיים כו') וחתימתו ברוך מקדש עמו ישראל ומועד שמחה והזמנים ומקראי קודש:

ח כשם שחתימתן של ראש השנה ויום הכפורים משונה משאר ימים טובים כך תפלתן ואין מזכירין (זכרונות) בשלשה ראשונות ובשלשה אחרונות אלא בב' ימים טובים של

ר"ה וביום הכפורים בלבד ואף באלו בקושי התירו אם חלה ראש השנה להיות בשבת אינו אומר יום תרועה אלא זכרון תרועה לפי שאין תקיעת שופר דוחה את השבת בגבולין משום גזירה:

ט בר"ח ישבו החבורות של זקנים ושל בלווטין ושל תלמידים (ביום הראשון) מן המנחה ולמעלה עד שישקע החמה וצריך בברכת היין לומר בא"י אמ"ה בפה"ג בא"י אמ"ה אשר גידל חורשי הורם ולמדם זמנים חדשים טובים ירח כליל לבנה מינה נבונים סודרי עתים פילס צורינו קיצי רגעים שבם מתקן אותם חדשים ומועדים דכתיב (תהילים ק"ד:י"ט) עשה ירח למועדים שמש ידע מבואו (ואומר (ישעיהו ס"ו:כ"ב) כי כאשר השמים החדשים והארץ החדשה וחותם בא"י מקדש ישראל וראשי חדשים וגו' הודו לה' כי טוב ביום הזה בירושלם ששים ושמחים כולנו במקום) אליהו הנביא במהרה יבוא אלינו המלך המשיח יצמיח בימינו את הימים בשנים בבנין בית המקדש ירבו שמחות ויענו העם ויאמרו אמן ירבו בשורות טובות בישראל ירבו ימים טובים בישראל ירבו תלמידי תורה בישראל מקודש החודש מקודש בראש חודש מקודש בזמנו מקודש בעיבורו מקודש בתורה מקודש בהלכה מקודש בעליונים מקודש בתחתונים מקודש בא"י מקודש בציון מקודש בירושלים מקודש בכל מקומות ישראל מקודש בפי רבותינו מקודש בבית הוועד הודו לה' כי טוב ואומר וכלכם ברוכים ועל כל ברכה וברכה אומר הודו לה' כי טוב חוץ מברכת הלוים:

י וכשהוא מקלסו מקלסו בשנים עשר טובי העיר כנגד שנים עשר שבטים ושנים עשר חבירים ושנים עשר חדשים ושנים עשר מזלות:

יא ואע"פ שאמרו יעלה ויבא בבונה ירושלים וגומר על כל הכוס ברכת הזימון אותו כוס נותנו לאשתו לקיים מה שנא' (יחזקאל מ"ד:ל') להניח ברכה אל ביתך ומביא לו כוס אחר ומברך בורא פרי הגפן ואחריו אשר בעגולה כולה וכן אתה אומר בברכת חתנים ובברכת אבלים לפי שאין אומר שתי קדושות על כוס אחד ונהגו רבותינו לומר בבקר בברכת חתנים ובברכת אבלים על הכוס בעשרה ובפנים חדשות כל שבעה וכן בערב קודם סעודה:

יב וברכת אבלים בערב לאחר התפלה בפני המתפללים על הכוס בשבת שאין אבילות נוהגת בפרהסיא כר"א בן הורקנוס דאמר ראה שלמה כח של גומלי חסדים ובנה להם לישראל שני שערים אחד לחתנים ואחד לאבלים ולמנודים בשבת היו מתקבצין יושבי ירושלים ועולין להר הבית ויושבין בין שני שערים הללו כדי לגמול חסדים לזה ולזה משחרב בית המקדש התקינו שיהו החתנים והאבלים באים לכנסת כדי לגמול להם

חסד חתנים לקלסן ולהלוותם לבתיהן אבלים לאחר שיגמור החזן תפלה של מוסף הולך לו אחורי דלתי של בית הכנסת או בפני הכנסת ומוצא שם האבלים וכל קרוביו ואומר עליהם ברכה ואחר כך אומר קדיש ואין אומר בעלמא דעתיד לחדתא אלא על התלמוד ועל הדרש:

פרק כ

א ואין מברכין על הירח אלא במוצאי שבת כשהוא מבושם ובכלים נאים ותולה עיניו כנגדה ומיישר את רגליו ומברך אשר במאמרו ברא שחקים וברוח פיו כל צבאם חוק וזמן נתן להם שלא ישנו את תפקידם פועלי אמת שפעולתו אמת וללבנה אמר שתתחדש באור יקר ועטרת תפארת לעמוסי בטן שהם עתידים להתחדש כמותה לפאר יוצרם על כבוד מלכותו בא"י מקדש ראשי חדשים:

ב ואומר ג"פ סימן טוב סימן טוב [תהיה] לכל ישראל ברוך יוצרך ברוך עושך ברוך קונך ברוך בוראך ורוקד ג' רקידות כנגדה ואומר ג"פ כשם שאני רוקד כנגדך ואיני נוגע ביך כך אם ירקדו אחרים כנגדי [להזיקני] לא יגעו בי תפול עליהם אימתה ופחד ולמפרע אמן אמן סלה הללויה ואומר לחבירו ג"פ שלום וילך לביתו בלב טוב והדא היא לכל מפסיקין לראשי חדשים:

ג כיצד מפסיקין לחנוכה אמרו בעשרים וחמשה בכסליו מדליקין נר חנוכה ואסור להדליק בנר ישן ואם אין לו אלא ישן מלבנו באור יפה יפה ואין מגביהין אותו ממקומו עד שיכבה:

ד מצות הדלקתו משקיעת החמה עד שיכלה הרגל מן השוק ואע"פ שאין ראייה לדבר זכר לדבר (שמות י"ג:כ"ב) לא ימיש עמוד הענן יומם ואם הדליקו ביום אין נאותין ממנו ואי' מברכין עליו שכך אמרו אין מברכין על הנר עד שיאותו לאורו ואין חוששין לפתילתו להחליפו עד שיכלה:

ה נר חנוכה מצוה להניחו בפתח הסמוך לרה"ר שתהא מזוזה בימין ונר חנוכה משמאל לקיים מה שנאמר (ש"ה ז) מה יפית ומה נעמת מה יפית במזוזה ומה נעמת בנר חנוכה ונרות כב"ה משום מעלין בקדש ולא מורידין כעין ימים היוצאין:

ו וכיצד מברכין ביום ראשון המדליק מברך שלש והרואה מברך שתים בא"י אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר ואומר הנרות האלו אנו מדליקין על הישועות ועל הניסים ועל הנפלאות אשר עשית לאבותינו ע"י כהניך הקדושים וכל (מצות) שמונת ימי חנוכה הנרות האלו קודש ואין לנו רשות להשתמש בהן אלא לראותן בלבד כדי להודות לשמך

על נפלאותיך ועל נסיך ועל ישועתך בא"י שהחיינו ואומר שעשה נסים לאבותינו אלו למדליק אבל לרואה אינו אומר ביום ראשון אלא שתים שהחיינו ושעשה מכאן ואילך [המדליק] מברך להדליק ושעשה והרואה אומר (אשר עשה) [שעשה] נסים:

ז החזן צריך לומר אתה קדוש בשמנה עשר של חנוכה וכן בראשי חדשים וכן בחולו של מועד מפני שכתוב בהן עולת תמיד ותני רבי חייא כל יום שאין בו מוסף אין בו קדוש חוץ מן החנוכה שאע"פ שאין בה מוסף יש בה קדוש מפני (מה) שיש בה הלל וי"א אף בפורים מפני שיש בה מגילה:

ח ואומרים בהודייה והודאת פלאות ותשועת כהנים אשר עשית בימי מתתיהו בן יוחנן כהן גדול וחשמונאי ובניו וכן עשה עמנו ה' אלהינו ואלהי אבותינו נסים ונפלאות ונודה לשמך לנצח בא"י הטוב ונסים מרדכי ואסתר מזכירין אותן בהודייה ושניהן נזכרין בברכת המזון:

ט וגומרין את הלל כל שמנת ימי חנוכה בג' פרקים הראשונים אין משיבין ואין צ"ל לשאול בשנים האחרונים שואלין מפני היראה [ומשיבין] מפני השלום ומפני הכבוד ואלו הן שלשה ראשונים הללו עבדי ה' בצאת ישראל אהבתי שנים האחרונים הללו את ה' הודו לה' וצריך לברך בתחילתן ולקרותן בנעימה דתני ר' שמעון בן יהוצדק ימים שמנה עשרה ולילה אחד יחיד גומר בהן את ההלל ואלו הן שמנת ימי חנוכה וי"ט של עצרת וי"ט הראשון של פסח ולילו ובגולה עשרים ואחד יום ושתי לילות מצוה מן המובחר לקרות הלל בשני לילות של גליות ולברך עליהן ולאומרן בנעימה לקיים מה שנאמר (תהילים ל"ד:ד') ונרוממה שמו יחדיו וכשהוא קורא אותו בביתו אינו צריך לברך שכבר בירך ברבים:

י ואחר כך מוציאין ספר וקורין בנשיאים ויהי המקריב ביום הראשון וכן לכל יום יומו עד יום השמיני ובשבת שבתוכו קוראו ויהי ביום כלות משה עד כן עשה את המנורה וכן ביום השמיני עד וזה מעשה המנורה כל הפסוק ומפטיר בותשלם כל המלאכה (מלכים א ז':נ"א):

יא (אין) מקדימין בשמנת ימי חנוכה לומר ביום השני ביום השלישי ביום הרביעי ביום החמישי ביום הששי ביום השביעי ביום השמיני כדי לגמור עשרה פסוקים:

יב בזמן שחל ר"ח טבת להיות באחד בשבת ביום ראשון קורין בענין ר"ח תחלה שלשה והרביעי של חנוכה שכל התדיר מחבירו תדיר קודם והוא קודם את חבירו אבל ביום שני אינו כן אלא קורים שלשה בשל חנוכה והרביעי בשל ר"ח שאין חשבון חודש מיום שני אלא בזמן שהשנים כסדרן דר' יצחק סחורה שאל את ר' יהושע נפחא ר"ח טבת שחל

להיות בשבת במה קורין לענין כלות שלמה והמפטיר בשל שבת ור"ח חל להיות בחול קורין ביום הראשון שלשה [בשל] ר"ח [והרביעי] בשל חנוכה [שכל] התדיר מחבירו (תדיר) קודם את חבירו והואיל וקרא תחלה בשל ר"ח ביום השני קורא ג' לחנוכה והרביעי בשל ר"ח ובראשי חדשיכם עד שישלים (כל השיטה) ולמה כן שלא בא הרביעי אלא מחמת מוסף של ר"ח הרי מפסיקין לחנוכה:

פרק כא

א מפסיקים לפורים כמנהג רבותינו שבמערב להתענות שלשה ימי צום מרדכי ואסתר פרודות ולאחר פורים שני וחמישי ושני:

ב ולמה אין מתענין אותן בחדש ניסן מפני שבאחד בניסן הוקם המשכן וי"ב נשיאים הקריבו קרבנם לי"ב יום יום לכל שבט ושבט וכל א' היה עושה ביומו י"ט וכן לעתיד לבא עתיד המקדש להבנות בניסן לקיים מה שנאמר (קהלת א':ט') אין כל חדש תחת השמש:

ג לפיכך אין אומרין תחנונים כל ימי ניסן ואין מתענין עד שיעבור ניסן אלא הבכורות שמתענין בערב הפסח והצנועין בשביל המצה כדי שיכנסו בה בתאוה והתלמידים מתענין בו שני וחמישי מפני חילול השם ומפני כבוד ההיכל שנשרף:

ד בד"א בצנעה אבל להזכיר בציבור אסור עד שיעבור ניסן. ובאחד באדר משמיעין על השקלים ולמה באחד באדר שהיה צפוי וגלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שיהיה המן עתיד לשקול על ישראל לפיכך הקדים ואמר למשה (שהיו ק') שקלי ישראל קודמין להמן וצריכין ישראל לתת שקליהם לפני שבת זכור ואסור לומר עליהם לשם כופר אלא לשם נדבה צריכין להספיק מים ומזון לאחיהם עניים משום קובלין ומתנות לאביונים ויש שמספיקין לחם ויין ויש שמספיקין לחם ודגים ומ"מ לא יפחות משתי מתנות אפילו חטים ופולים:

ה בי"ד ובט"ו יושבין שולחנות של חבירים בכפרים בי"ד ובכרכים בט"ו בו:

ו קורין בויבא עמלק ואע"פ שאין בה [אלא] תשעה פסוקין אין מתחילין בוישמע יתרו אלא ראשון קורא שלשה פסוקים ויבא עמלק ויאמר משה ויעש יהושע. ושני קורא והיה כאשר ירים משה וידי משה ויחלש יהושע שלישי קורא ויאמר ה' ויבן משה ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' ומניחין ספר תורה במקומו ואומר (תהילים קי"ג:ב') יהי שם ה' מבורך מעתה ועד עולם וקדיש (שאין לך קריאה שטעון קדיש עד שיחזיר אלא של שבת בלבד מפני המפטיר ועל הנביא לאחר שמניחין ס"ת במקומו אומר קדיש וקדיש למה אלא ללמד) שאין אומרי' קדיש לא בראשי חדשים ולא בתעניות ולא בשני ובחמישי ולא

בחולו של מועד ולא בשמונת ימי חנוכה ולא בפורים עד שמחזירים ספר תורה למקומו בשעה שהעם עומדים והן עונין אמן יהא שמיה רבה בכוונה בעמידה :

ז רב הונא אמר שלש קריות שבתורה לא יפחתו להם מעשרה פסוקים חזקיה אמר כנגד עשרת הדברות והתנינן ביום הראשון [בראשית] ויהי רקיע דהא לית בהון אלא תמניא רב אידי אמר איתפלגין בה כהנא ואשי חד אמר חוזר וחד אמר חותך מאן דאמר חוזר חוזר לשני פסוקים ומאן דאמר חותך ויהי ערב ויהי בקר פסוק בפני עצמו הוא והתנינן בשני יהי רקיע ויקוו המים מאן דאמר חוזר חוזר לשני פסוקים ומאן דאמר חותך אפילו חותך לית בהון התיב רבי פוליפא בר רבי פריט קמית ר' יונה הרי פרשת עמלק אמר לא שנויה היא היא סדרה של יום התיב רבי אליעזר ברבי מקום המפטיר בנביא לא יפחות מעשרים ואחד פסוקים (מדלגין בנביא ואין מדלגין בתורה שאפילו אם דלג פסוק אחד ולא קראו והחזיר את התורה ואמר קדיש חוזר ופותח ומברך וקורא הוא ושנים אחרים):

ח מקום שנהגו לקרות את המגילה שני ימים קורין לילה ויום קורין הכל כמנהג המדינה וחייבין כל ישראל לקרותה בלשון הקודש:

ט האדם הגדול בענקים (הגדול היה אברהם אבינו גבוה יותר מענק) בענקים זה אברהם אבינו שהיה גבוה קומתו כנגד שבעים וארבעה אנשים ואכילתו ושתייתו כך היה כנגד שבעים וארבעה אנשים וכוחו כן מה עשה נטל שבעה עשר בני קטורה ובנה להן כרך של ברזל והכניסן לתוכה והשמש מעולם לא נכנס בתוכה מפני שהיא גבוה הרבה ומסר להן דיסקרין של אבנים טובות ומרגליות ומשתמשין לעתיד לבא כשעתיד הקב"ה להחפיר חמה ולבנה כמה דכתיב (ישעיהו כ"ד:כ"ג) וחפרה הלבנה ובושה החמה שמהן עתידין לשמש: עוג הוא אליעזר ופרסות רגליו אברהם אבינו היה טומנו בכף ידו ופעם אחת גער בו ומיראתו נפל ממנו שינו ונטלו אברהם אבינו ועשאו מטות שהן של שן והיה ישן שם ויש אומרים כסא עשאו וישב בו כל ימיו ומי נתנו לאברהם נמרוד והלך עוג ובנה ששים עיירות והקטן שבהן היה גובהן ששים מיל שנאמר (דברים ג':ד') ששים עיר כל חבל ארגוב ומה היה אכילתו אלף שורים וכן כל מין חיה ושתייתו אלף מידות ומה שהיתה טיפת זריעתו שלשים ושתה ליטרין (וכן לכל דורות). תני מה עשה יעקב אבינו כשהביאו בניו את הכתונת בדם לא האמין להן כל עיקר מנין דכתיב (בראשית ל"ז:ל"ה) וימאן להתנחם לפי שאין מקבלין תנחומין על חי אבל שמת הוא מעצמו משתכח מן הלב שנאמר (תהילים ל"א:י"ג) נשכחתי כמת מלב ומה עשה הלך בהרים וחצב שנים עשר אבנים והעמידן שורה וכתב על כל אחת ואחת שם שבטו ושם מזלו ושם ירחו היאך (אלא) הוא על (האחת) האבן [האחת] ראובן טלה ניסן וכן לכל אבן ואבן התחיל משמעון

ואמר להו גוזרני עליכם שתעמדו לראובן ולא עמדו לשמעון ולא עמדו לכל שבט ושבט ולא עמדו האבנים וכיון שהזכיר להם שם יוסף מיד עמדו וכרעו לפני אבן יוסף ועדיין לא ברור הדבר לו שהוא חי ועוד הלך ובחן באלומות כדעת הראשון וכתב עליהן שמות השבטים והמזלות והחדשים ואמר להן גוזרני עליכם שתשתחוו ללוי שהוא לבוש אורים ותומים [ולא] עמדו ליהודה שהוא מלך ולא עמדו וכשהזכיר להן יוסף עמדו וכרעו כולן ליוסף ועדיין לא נתברר כל עיקר שהוא חי אלא מן המשמרות אלישב כהן אלקנה שקנה פוטיפר (בראשית ל"ט:א') ויוסף הורד מצרימה ויקנהו פוטיפר וגו' (שם מא) (ויקרא פרעה שם יוסף צפנת פענח וגו'). בת שלש שנים (ושלשה ימים) היתה רבקה כשיצאת מבית אביה שכן דרכן של מלכים כשתוליד להן בת מנהגן לשמוע לאחר ג' ימים ולפי שלא שמע אביה ולכך נעשה לה נס שלא תטמא שכך היה מנהגן של ארמיים לשכוב עם בנותיהם בתולות ואחר כך משיאין אותן (על שם דכתיב (שם כד) ואיש לא ידעה ואין איש אלא אביה). בת שש שנים היתה דינה כשהולידה את אסנת משכם מנין שש שנים של שכר הצאן שעבד יעקב אבינו ללבן והוסיף עשרים שנה שמת מכאן ואילך יוסיף המבין דעת וירד מיכאל והוליכה לבית פוטיפר: